

Datum

2009-07-01

Diarienummer

2008/0187

Från särintressen till ett allmänt intresse

En sammanställning av arbetet hos sektorsmyndigheterna med särskilt ansvar för funktionshinderfrågor 2002-2009 och en analys i förhållande till de handikappolitiska målen.

Handisam, Myndigheten för handikappolitisk samordning, 2009-07-01

Titel: Från särintressen till ett allmänt intresse – En sammanställning av arbetet hos sektorsmyndigheterna med särskilt ansvar för funktionshinderfrågor 2002-2009 och en analys i förhållande till de handikappolitiska målen.

Handisam Serie A 2009:7 (diarienummer 2008/0187)

Utredare: Hans von Axelson

Rapporten finns att ladda ner från Handisams webbplats www.handisam.se. Alternativa format kan beställas från Handisam.

Postadress: Handisam, Arenavägen 63, 121 77 Johanneshov

E-post: info@handisam.se

Fax: 08-600 84 99

Telefon: 08-600 84 00

Innehåll

Sammanfattning	3
Inledning	5
Handikappolitiken	6
Hur har det gått till?	8
Interns satsningar för att öka kunskapen.....	8
Externa informationssatsningar	9
Samarbete och samråd	9
Kartläggningar och utredningar	10
Översyn av regleringen	10
Tillsyn.....	11
Ekonomisk styrning	11
Riktlinjer och handböcker	12
Forskning och utveckling	13
Vad har hänt?.....	14
Arbetsförmedlingen	14
Försäkringskassan	15
Skolverket	17
Socialstyrelsen	21
Arbetsmiljöverket	23
Boverket	24
Konsumentverket	28
Post- och telestyrelsen, PTS.....	29
Riksantikvarieämbetet.....	31
Statens Kulturråd	32
Banverket	34
Luftfartsstyrelsen/Transportstyrelsen	35
Sjöfartsverket	36
Vägverket	37
Vad ska prioriteras i framtiden?.....	39
Sektorsansvaret – framåt	39
Samordnande, pådrivande och stödjande	39
Samverkan.....	40
Behovet av uppföljning.....	40
Behovet av utveckling	40

Från särintressen till ett allmänt intresse

Förbättrade förutsättningar	40
Handisams analys	42
Hur är läget och hur har det gått?.....	42
Utmaningarna med förbättringsområden	44
Rekommendationer	46
Bilagor	49
Bilaga 1.Handledning från Handisam	49
Redovisning och analys av arbetet, insatser och mål.....	49
Arbetet framåt	50
Bilaga 2. Uppdraget från regeringen.....	51

Sammanfattning

För att funktionshindersperspektivet ska spridas och förankras inom alla delar av samhället har regeringen utsett 14 centrala myndigheter till så kallade sektorsmyndigheter. Dessa har ett särskilt ansvar för att driva igenom handikappolitiken inom sina respektive samhällsområden. Funktionshinderperspektivet innebär att, i all planering och genomförande, utgå från att människor är olika och har olika förutsättningar, behov och önskemål. För myndigheterna innebär detta att de ska identifiera hinder och ge det stöd som kan behövas.

Regeringen gav i oktober 2008 sektorsmyndigheterna i uppdrag att lämna en redovisning av arbetet och vad de anser behöver prioriteras framöver. Handisams uppdrag har varit att stödja, sammanställa och analysera rapporteringen.

Sektorsmyndigheternas rapportering visar att de tagit initiativ och genomfört en mängd betydelsefulla åtgärder som förbättrat tillgängligheten. Rapporteringen visar också på ett samarbete inom och mellan sektorerna. Arbetet har lett till ökade kunskaper och insikter. Nya möjligheter uppstår och resultatet blir bättre när sektorsmyndigheterna arbetar tillsammans och driver på ut i sektorerna. Sektorsmyndigheternas rapporter vittnar om att det också pågår utvecklingsarbete i stor omfattning och att det behövs mer arbete, forskning och nya grepp för att komma vidare.

Det finns dock förbättringsmöjligheter. Funktionshinderperspektivet har ännu inte fått det genomslag som eftersträvades från början. Detta gäller främst inom de traditionella välfärdsområdena som arbetsmarknad, arbetsliv, hälso- och sjukvård, socialtjänst, socialförsäkring och utbildning. Det förefaller som att inarbetade rutiner, synsätt och arbetssätt har varit svåra att förändra. En orsak kan vara att arbetet generellt inom dessa samhällssektorer är inriktat på att ge individer stöd.

Ett generellt problem är att myndigheterna haft en otydlig målbild. Därför har det vid en analys varit svårt att se hur resultaten förhåller sig till målen. Det behövs en tydligare styrning med en utveckling mot mer uppföljningsbara mål.

Sammantaget rekommenderar Handisam regeringen att bygga sin fortsatta handikappolitiska strategi på ett fortsatt sektorsansvar. Dels tar sektorsmyndigheter det för givet att arbeta med modellen i det fortsatta arbetet, dels är det ett system med stor potential för att hantera nya handikappolitiska utmaningar. En stor utmaning gäller exempelvis FN:s nya konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning som ger nya förutsättningar för politiken efter 2010. Svensk strävan och nationella resultat kommer att granskas

utifrån ett internationellt perspektiv till exempel av FN och inom ramen för det europeiska samarbetet. Funktionshinderperspektivet passar väl in i hur konventionen är uppbyggd.

I linje med detta föreslår Handisam också att den kommande handikappolitiska strategin tidsmässigt bör harmoniera med den fyraåriga rapporteringscykeln till FN om arbetet med konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning. Den nuvarande handikappolitiska planen sträcker sig över tio år.

Inför nästa handikappolitiska strategi kommer det att behöva slås fast vilka områden som ska prioriteras och hur detta ska styras. Det kan behövas nya sektorsmyndigheter och förslag på nya samarbetsområden över sektorsgränserna. Myndighetsstrukturen kommer exempelvis att förändras inom transportpolitiken och det finns liknande förslag inom kulturpolitiken.

Handisam föreslår att regeringen ger Handisam och sektorsmyndigheterna i uppdrag att förbereda en ny strategi under 2010.

Handisam ser redan nu ett behov av att komplettera den förordning, 2001:526, som slår fast att de statliga myndigheterna har ett ansvar för att genomföra handikappolitiken. Sektorsmyndigheterna har ett vidare uppdrag och ska enligt sina instruktioner även samla, stödja och driva på övriga berörda parter i de olika samhällssektorerna. Det förefaller dock som att vissa sektorsmyndigheter inte tolkat detta som sin uppgift. Därför anser Handisam att skrivningen också måste finnas med i förordningen. Genom detta blir det tydligt att funktionshinderperspektivet ska genomsyra arbetet ut i de olika samhällssektorerna.

Inledning

För att funktionshindersperspektivet ska spridas och förankras inom alla delar av samhället har regeringen utsett 14 centrala myndigheter till så kallade sektorsmyndigheter. Dessa har ett särskilt ansvar för att driva igenom handikappolitiken inom sina respektive samhällsområden. Sektorsmyndigheterna fick i oktober 2008 i uppdrag av regeringen att:

- lämna en redovisning av de insatser som genomförts inom den sektor som myndigheten omfattar,
- att beskriva utvecklingen inom respektive myndighets sektorsansvar och särskilt beakta resultatet av uppsatta mål och etappmål, samt
- göra en bedömning av fortsatt behov och prioriteringar av insatser på området.

Sektorsmyndigheterna redovisade uppdraget den 31 mars 2009.

Som stöd för sektorsmyndigheternas rapportering utarbetade Handisam en handledning. Handledningen och uppdraget i sin helhet finns i bilaga 1 och 2. Myndigheternas rapporter finns på Handisams webbplats: www.handisam.se/sektorsrapporter

Handisam har i enlighet med regeringens uppdrag även samordnat och sammanställt sektorsmyndigheternas rapporter och gjort en samlad analys av de redovisade resultaten i förhållande till de handikappolitiska målen.

Vi har sammanställt sektorsmyndigheternas rapporter i tre avsnitt.

I det första avsnittet beskrivs *hur arbetet gått till*, vilka processer som har pågått eller pågår. Redovisningen ger en övergripande beskrivning med exempel från myndigheternas rapportering.

Det andra avsnittet beskriver *vad som har hänt* hos respektive myndighet. Denna del belyser i vilken utsträckning funktionshindersperspektivet har genomförts. Perspektivet innebär att, i all planering och i allt genomförande, utgå från att människor är olika och har olika förutsättningar, behov och önskemål. För myndigheterna innebär detta att identifiera de hinder som finns och det stöd som kan behövas. I så hög grad som möjligt ska generella lösningar utformas som kan användas av så många som möjligt. Särskilda lösningar ska vara ett komplement och inte huvudalternativet. I avsnittet redovisas kortfattat sektorsmyndigheternas etappmål eller motsvarande som myndigheten valt att rapportera utifrån. Resultaten sammanställs under följande rubriker:

Från särintressen till ett allmänt intresse

- Arbetet mot målen
- Övrig utveckling mot de handikappolitiska målen.

Myndigheterna har också i varierande grad uttryckt en framtida inriktning och/eller lämnat konkreta förslag på fortsatt arbete. En sammanfattning ges i anslutning till respektive myndighet.

Det tredje avsnittet beskriver övergripande vad sektorsmyndigheterna själva anser ska *prioriteras i framtiden*. De tre första avsnitten bygger enbart på myndigheternas egna redovisningar.

I det avslutande avsnittet *Handisams analys* följer vår analys och bedömning.

Med denna rapport slutrapporteras uppdraget.

Handikappolitiken

Handlingsplanen för handikappolitiken tydliggör att alla samhällssektorer delar ansvaret för att genomföra politiken.

Målet för handikappolitiken är:

- en samhällsgemenskap med mångfald som grund
- att samhället utformas så att människor med funktionsnedsättning¹ i alla åldrar blir fullt delaktiga i samhällslivet
- jämlikhet i levnadsvillkor för flickor och pojkar, kvinnor och män med funktionsnedsättning.

Arbetet ska särskilt inriktas på:

- att identifiera och undanröja hinder för full delaktighet i samhället för människor med funktionsnedsättning
- att förebygga och bekämpa diskriminering mot personer med funktionsnedsättning
- att ge barn, ungdomar och vuxna med funktionsnedsättning förutsättningar för självständighet och självbestämmande.

De statliga myndigheterna genomför regeringens politik. En förordning slår fast att alla statliga myndigheter under regeringen ska utforma och bedriva sin verksamhet med hänsyn till de handikappolitiska målen. Det innebär två saker, dels att generellt verka för delaktighet och jämlikhet i det myndigheten gör, dels att särskilt verka för att lokalerna, informationen och verksamheten är tillgänglig för personer med funktionsnedsättning.

¹ I rapporten används genomgående Socialstyrelsens rekommendationer avseende termerna funktionsnedsättning och funktionshinder. Socialstyrelsens webbplats: <http://app.socialstyrelsen.se/termbank/>

Från särintressen till ett allmänt intresse

Vid sidan av det generella myndighetsansvaret har fjorton myndigheter ett samlat ansvar, sektorsansvar, för handikappfrågor. De ska inom ramen för detta ansvar vara samlande, stödjande och pådrivande i förhållande till övriga berörda parter inom de respektive samhällssektorerna.

Som beskrivs ovan är syftet med myndigheternas sektorsansvar att funktionshinderperspektivet ska genomsyra myndigheternas arbete ut i de olika samhällssektorerna.

Hur har det gått till?

Sektorsmyndigheterna har arbetat med sitt sektorsansvar utifrån sina förutsättningar. Vid en genomgång av deras arbete kan Handisam dock konstatera att vissa arbetssätt tycks dominera. Handisam lyfter i detta avsnitt fram de arbetssätt som de flesta myndigheter använt sig av och som vi anser vara väsentliga för ett framgångsrikt sektorsarbete.

De arbetssätt vi lyfter fram är

- interna satsningar för att öka kunskapen
- externa informationssatsningar
- samarbete och samråd
- kartläggningar och utredningar
- översyn av regleringen
- tillsyn
- ekonomisk styrning
- riktlinjer och handböcker
- forskning och utveckling.

Under varje arbetssätt ges även exempel på hur de olika myndigheterna har arbetat.

Interna satsningar för att öka kunskapen

För att myndigheternas sektorsansvar ska genomsyra hela organisationens verksamhet har flera sektorsmyndigheter gjort satsningar för att öka medvetenheten om ansvaret inom hela myndigheten.

Arbetsmiljöverket har tagit fram ett informationspaket som stöd till verkets chefer för att underlätta informationen till medarbetarna. Information om sektorsuppdraget finns även på myndighetens intranät. Under åren 2006 och 2007 genomfördes möten på Arbetsmiljöverkets olika distrikt med information och diskussion kring sektorsuppdraget.

Boverket och Konsumentverket har båda bildat en verksamhetsövergripande grupp för att sätta fokus på funktionshinderfrågor och se till att funktionshinderperspektivet synliggörs och prioriteras i verksamheten. För att tydliggöra sektorsansvaret internt har båda myndigheterna även genomfört utbildningar för personalen.

Försäkringskassan har låtit sektorsansvaret ingå som en del i myndighetens handlingsplan för mänskliga rättigheter.

Externa informationsatsningar

Sektorsmyndigheterna har satsat på att informera sektorernas olika aktörer om målen med handikappolitiken samt förbättra deras kunskap om funktionshindersperspektivet. Informationsatsningar har genomförts av de flesta sektorsmyndigheter.

Arbetsförmedlingen har kontaktat arbetsgivare och informerat om möjligheter till stöd från Arbetsförmedlingen vid anställning av personer med funktionsnedsättning.

Kulturrådet har vid seminarier och konferenser informerat kulturlivet om de handikappolitiska målsättningarna i syfte att driva på utvecklingen inom kultursektorn. Socialstyrelsen arbetar med att ta fram en skrift om funktionshindersperspektivet för dem inom socialtjänst samt hälso- och sjukvård.

Luftfartsstyrelsen (numera Transportstyrelsen) har genom informationsmöten och artiklar i olika publikationer tydliggjort sektorsansvaret och arbetet med rättigheter för flygpassagerare med funktionsnedsättning. Informationen direkt till passagerare med funktionsnedsättning har även förbättrats, bland annat genom Flygresehandboken.

Samarbete och samråd

Sektorsmyndigheterna har i sin roll som samlande, stödande och pådrivande gentemot andra aktörer en aktiv samverkan med dessa. Samverkan sker såväl med andra sektorsmyndigheter som med andra centrala myndigheter samt med bransch- och intresseorganisationer av olika slag. Så gott som alla sektorsmyndigheter samråder strukturerat med handikapporganisationerna. I övrigt sker samverkan genom gemensamma projekt och uppdrag eller genom enstaka möten eller kontakter. Viss samverkan sker även internationellt.

De fyra trafikverken Banverket, Vägverket, Sjöfartsverket och Luftfartsstyrelsen har deltagit i flera trafikslagsövergripande projekt kring funktionshinderfrågor. Bland dessa kan nämnas "Hela Resan" och "Koll Framåt". "Ett flyg för alla" är exempel på en bred samverkansgrupp. Gruppen består av representanter för ett antal handikapporganisationer, flygföretag, flygplatser, branschorganisationer samt myndigheter.

Konsumentverket har en dialog och samverkan med konsumentvägledare, budget- och skuldrådgivare samt samhällsvägledare i kommunerna. Myndigheten stöttar dessa genom att bland annat medverka på grund- och fortbildningar och utbilda vägledarna i funktionshinder- och tillgänglighetsfrågor.

Arbetsförmedlingen, Försäkringskassan, Skolverket och Socialstyrelsen samarbetade under 2007 och början av 2008 för att

utarbete en strategi för att fler personer med funktionsnedsättning ska få arbete.

Kartläggningar och utredningar

För att få en bild av vilket genomslag funktionshinderperspektivet och arbetet mot de handikappolitiska målen fått i de olika samhällssektorerna har sektorsmyndigheterna gjort kartläggningar och utredningar.

Boverket genomförde år 2005 och 2007 två omfattande uppföljningar av föreskrifterna om enkelt avhjälpna hinder. Banverket har finansierat en kartläggning av hur tillgängligheten inom järntrafiken ser ut för personer med kognitiv funktionsnedsättning. Konsumentverket har inventerat tillgängligheten på 29 lekplatser i fem kommuner. Skolverket har inventerat tillgängligheten till lokaler i grund- och gymnasieskolan.

Sjöfartsverket har inventerat tillgängligheten på samtliga båtlinjer i Stockholms och Göteborgs skärgårdar vad gäller fartyg, terminaler, kajer och anöringsbryggor samt färjetrafiken mellan fastlandet och Gotland.

Försäkringskassan har i studier och undersökningar haft ett ökat fokus på personer med funktionsnedsättning. Under 2005 gjorde myndigheten bland annat en kartläggning av användandet av personliga ombud. År 2006 undersökte man hur väl vårdbidrag och handikappersättning uppfyller sitt syfte. Året därpå gjorde man en analys av könsskillnader i bilstödet.

Översyn av regleringen

Flera av sektorsmyndigheterna har sett över regelverket inom sektorn i arbetet med driva på den handikappolitiska utvecklingen. Man har både gjort nya föreskrifter samt reviderat gamla. Vissa av myndigheterna har även lämnat förslag på lagtexter. Det har även förekommit att myndigheter medverkat när internationella regelverk har tagits fram.

Arbetsmiljöverket har arbetat fram föreskriften om "Arbetsplatsens utformning" i samverkan med bland annat Boverket och handikappörelsen.

Banverket har i EU tillsammans med järnvägsförvaltningar och andra aktörer i sektorn på europainivå skapat ett gemensamt regelverk för tillgänglighet för personer med funktionsnedsättning.

Luftfartsstyrelsen deltog i behandlingen och översättningen av förslaget till EG-förordning om rättigheterna för personer med funktionsnedsättning vid flygresor. Sjöfartsverket har tagit fram "Sjöfartsverkets föreskrifter och allmänna råd om anpassning av passagerarfartyg med hänsyn till personer med funktionshinder".

Arbetet med Bussdirektivet, som antogs 2001 och där man ställer krav på tillgänglighet för personer med nedsatt förflyttningsförmåga, kan enligt Vägverket ses som en konsekvens av ett sektorsarbete i hela EU-området.

Boverket har föreslagit författningsändringar i bestämmelserna om enkelt avhjälpna hinder i plan- och bygglagen. Myndigheten har arbetat fortlöpande med översyn av sina byggregler (BBR) som bland annat omfattar regler om tillgänglighet. Boverket har även tagit fram förslag till föreskrifter och allmänna råd för certifiering av fristående sakkunniga som ska kontrollera tillgängligheten enligt kraven i plan- och bygglagen.

Tillsyn

Tillsyn är ett verktyg som används av vissa sektorsmyndigheter i arbetet med att genomföra funktionshinderperspektivet i sektorn.

Arbetsmiljöverket har kartlagt hur funktionshinderperspektivet beaktas inom tillsynen av arbetsmiljön samt genomfört ett pilotprojekt för att ta fram ett stödmaterial för arbetsmiljöinspektörer. Boverket har under 2007 tagit fram ett särskilt policydokument för tillsynsverksamheten av det kommunala bostadsanpassningsbidraget. Boverkets tillsynsverksamhet ska leda till att den enskildes bostadsanpassningsärende får en korrekt hantering hos kommunen.

Fartygsinspektionen vid Sjöfartsverket har tagit fram en tillsynshandbok för fartygsinspektörer. I denna ingår även att kontrollera att fartyget är tillgängligt för personer med funktionsnedsättning. Riksantikvarieämbetet arbetar aktivt genom tillsyn för att de statligt ägda kulturfastigheterna ska bli tillgängligare.

Skolverket har genom sin tillsyn visat hur rätten till skolgång efterlevs samt gjort vissa bedömningar om situationen för elever med funktionsnedsättning.

Ekonomisk styrning

Flera av sektorsmyndigheterna använder sig av ekonomiska styrmedel i sitt pådrivande arbete. Detta har skett genom att fördela bidrag till insatser för ökad tillgänglighet samt genom upphandling av tjänster som ökar tillgängligheten.

Boverket har ansvar för och administrerar bidrag till allmänna samlingslokaler och icke-statliga kulturlokaler. För dessa bidrag har tillgänglighetsåtgärder prioriterats sedan år 2000. Boverket har under senare år skärpt kraven generellt på de lokaler man stödjer genom att ställa krav på en rimlig nivå när det gäller tillgängligheten för även övriga typer av ansökningar. Under 2004 infördes ett hissbidrag som

administrerades av Boverket för att förbättra tillgängligheten i befintliga bostäder.

Konsumentverket har sedan många år ett uppdrag att fördela projektstöd till föreningar som driver projekt inom konsumentområdet. Temat för projekten har under flera år varit inriktat på tillgänglighet och användbarhet. Kulturrådet har disponerat särskilda medel för bidrag och andra insatser för ökad tillgänglighet till kulturinstitutionerna. Successivt har även myndighetens övriga bidragsmedel genomstrukturerats av de handikappolitiska målen.

Post- och telestyrelsen har anslagsmedel som används för att upphandla tjänster till personer med funktionsnedsättning och till utvecklingsprojekt. Riksantikvarieämbetet konstaterar att cirka 50 procent av de medel som utbetalas ur kulturmiljöanslaget går till kulturmiljöer som är tillgängliga för personer med funktionsnedsättning. Omkring en miljon kronor årligen har betalats ut direkt till åtgärder för att undanröja funktionshinder.

Riktlinjer och handböcker

Flera sektorsmyndigheter har tagit fram råd och riktlinjer för att ge information om hur funktionshinderperspektivet kan få en praktisk tillämpning i de olika sektorerna samt vara ett stöd i tillgänglighetsarbetet. Banverket har gett ut råd och rekommendationer för utformning av järnvägsfordon och råd och riktlinjer för hur stationsmiljön bör utformas för att bli användbar för personer med funktionsnedsättning. Banverket har också tagit fram ett program för skyltning. Ambitionen är att skyltar och anvisningar i stationsmiljön ska vara enkla att förstå och lätta att se samt att läsa, till gagn för bland andra personer med kognitiv funktionsnedsättning och personer med synnedsättning.

Boverket har tagit fram exempel på olika lösningar för enkelt avhjälpna hinder i idéboken ”Enklare utan hinder”. Man har även tagit fram checklistor och inventeringsformulär för enkelt avhjälpna hinder. Konsumentverket har tillsammans med bland andra Västra Götalandsregionen och Föreningen landsbygdshandelns främjande tagit fram ett webbaserat utbildningsmaterial till butiksägare som handlar om hur man kan göra sin butik tillgänglig.

Sjöfartsverket har utarbetat en nätbaserad handbok om hur passagerarbåtar kan bli tillgängliga. Skolverket publicerade 2006 Allmänna råd och kommentarer till stöd för arbetet med skolornas kvalitetsredovisningar som ska upprättas på både kommunal nivå och verksamhetsnivå. I råden anges att situationen för barn och elever med funktionsnedsättning bör redovisas.

Forskning och utveckling

Inom ramen för sektorsansvaret har vissa myndigheter drivit ett aktivt forsknings- och utvecklingsarbete för att få fram ny kunskap och nya produkter som främjar arbetet mot de handikappolitiska målen

Under Europeiska handikappåret 2003 drev Vägverket ett projekt i syfte att främja arbetet inom funktionshinderområdet och att lyfta fram kundgrupperna barn, äldre och personer med funktionsnedsättning och deras behov i vägtransportsystemet. Under 2002 startade Vägverket tillsammans med Banverket och ett antal andra aktörer ett projekt med syfte att utveckla ett navigeringshjälpmedel för personer med kognitiv funktionsnedsättning och för personer med synnedsättning.

Post- och telestyrelsen kartlägger löpande forsknings- och utvecklingsprojekt inom området för elektronisk kommunikation som har betydelse för personer med funktionsnedsättning. Myndigheten har själva bedrivit 16 stycken utvecklingsprojekt under 2008 för att öka möjligheterna för personer med funktionsnedsättning att ta del av nya tekniska lösningar inom områdena post och elektronisk kommunikation.

Riksantikvarieämbetet medverkade i projektet ”Värdig entré” som syftade till att skapa användbara och tillgängliga entréer till nationellt kulturhistoriskt viktiga monument.

Vad har hänt?

För respektive myndighet redovisas först en kort beskrivning av etappmålen eller motsvarande som myndigheten valt att rapportera utifrån. Sektorsmyndigheternas redovisade resultat sammanställs under följande rubriker:

- Arbetet mot målen
- Övrig utveckling inom sektorerna mot de handikappolitiska målen. Här redovisas också hur myndigheterna genomfört funktionshinderperspektivet. Det vill säga i vilken utsträckning myndigheterna genomgående i sina verksamheter i all planering och i allt genomförande, utgått från att människor är olika och har olika förutsättningar, behov och önskemål.

Myndigheterna har i varierande grad angett en framtida inriktning och/eller lämnat konkreta förslag. En sammanfattning ges i anslutning till respektive myndighet.

Arbetsförmedlingen

Etappmålen eller övrig målbild

Arbetsförmedlingens etappmål är att:

1. Arbetsförmågan hos personer med funktionsnedsättning ska tas tillvara så att deras sysselsättningsgrad på sikt överensstämmer med befolkningens som helhet. Andelen sysselsatta personer med funktionsnedsättning som har nedsatt arbetsförmåga ska öka snabbare än för övriga i arbetskraften (inriktningsmål).
2. Andelen arbetssökande med funktionsnedsättning som är långtidsinskrivna på Arbetsförmedlingen ska utvecklas bättre än för övriga långtidsinskrivna.
3. Andelen personer med funktionsnedsättning som deltar i förberedande utbildning och i arbetsmarknadsutbildning ska varje år klart överstiga deras andel av samtliga arbetslösa.
4. Andelen arbetsgivare som är beredda att anställa en person med nedsatt arbetsförmåga på grund av funktionsnedsättning ska öka väsentligt.
5. Personer med nedsatt arbetsförmåga på grund av funktionsnedsättning och med behov av individuellt stöd/anpassning i arbetssituationen ska ha fått det 2010.

Arbetet mot målen

Sysselsättningsgraden hos personer med funktionsnedsättning mellan 16 och 65 år har minskat från 67 procent år 2000 till 62 procent år 2008.

Från särintressen till ett allmänt intresse

Andelen långtidsinskrivna med funktionsnedsättning som medför nedsatt arbetsförmåga har inte minskat i förhållande till övriga långtidsinskrivna.

Andelen personer med funktionsnedsättning som deltog i arbetsmarknadsutbildning var högre än andelen personer med funktionsnedsättning bland arbetslösa fram till 2006 och 2007.

Arbetsförmedlingen konstaterar att det inte funnits någon ändamålsenlig undersökning av arbetsgivarnas vilja att anställa personer med funktionsnedsättning. Myndigheten löser detta genom att införa en ny undersökning.

Personer med nedsatt arbetsförmåga på grund av funktionsnedsättning har i ökande utsträckning fått sina behov av stöd och anpassning tillgodosedda. Arbetsförmedlingen uppskattar att inom de områden där behoven är störst får fyra av fem personer med funktionsnedsättning sina behov tillgodosedda.

Övrig utveckling mot de handikappolitiska målen

I riktlinjerna för verksamheten 2009 anges att Arbetsförmedlingen som sektorsansvarig myndighet ska bidra till de handikappolitiska målen genom att medverka till att fler arbetssökande med funktionsnedsättning ska få arbete och att fler arbetsgivare ska vara beredda att anställa.

Nya riktlinjer har tagits fram för arbetslivsinriktad rehabilitering. En strategi har tagits fram för att öka arbetsgivarens vilja att anställa personer med funktionsnedsättning.

Framtida inriktning/konkreta förslag

Arbetsförmedlingen ser följande som viktigt i framtiden:

- att integrera strategin för att öka arbetsgivares vilja att anställa i myndighetens arbetsgivarpolicy
- att regelbundet ställa frågor till arbetsgivare om viljan att anställa
- att kompetensutveckla internt om tillgänglighet
- att samverka med Försäkringskassan om effekterna av nya regler i sjukförsäkringen
- att utveckla insatser för att färre unga ska ha aktivitetsersättning.

Försäkringskassan

Etappmålen eller övrig målbild

Försäkringskassan har fyra etappmål:

Från särintressen till ett allmänt intresse

- funktionshinderperspektivet ska genomsyra hela verksamheten
- socialförsäkringens verksamhet som riktar sig mot kunder ska vara tillgänglig och användbar för alla personer med funktionsnedsättning
- arbetsgivaransvaret (Försäkringskassans arbete med att vara en god arbetsgivare med lika möjligheter för alla arbetstagare)
- ökad sysselsättning för personer med funktionsnedsättning.

Arbetet mot målen

Försäkringskassans ambition har varit att definiera vad ett funktionshinderperspektiv innebär för myndigheten och socialförsäkringens verksamhet och att ta fram analysmetoder och resultatindikatorer för att följa arbetets utveckling. Detta har inte genomförts. Försäkringskassan har istället satsat på studier och undersökningar för att öka kunskapen om personer med funktionsnedsättning.

Arbetet med att göra myndigheten tillgänglig har genomförts enligt etappmålen. Ett etappmål avser fysisk tillgänglighet, verksamhet (psykosocial tillgänglighet), information och kommunikation. Försäkringskassan har genomfört ett omfattande arbete med att inventera tillgängligheten i sina lokaler. I och med en omorganisation har lokalerna dock bytts ut i stora delar. Inventeringarna är därför inte aktuella. Försäkringskassan har arbetat med att förenkla och förtydliga brev och information och har belönats med Klarspråkskristallen.

Ett annat etappmål avser arbetsgivaransvaret. Försäkringskassan konstaterar att det krävs omfattande insatser för att arbetsplatserna ska vara tillgängliga för alla. Bland annat pekar en analys av de interna IT-stöden på tydliga begränsningar.

Försäkringskassan har i samverkan med andra myndigheter deltagit i projekt med särskilda satsningar för att öka sysselsättningen hos personer med funktionsnedsättning.

Övrig utveckling mot de handikappolitiska målen

Försäkringskassans sektorsansvar är sedan 2007 en del av arbetet för mänskliga rättigheter mot diskriminering. I handlingsplanen tar myndigheten upp kön, etnicitet, trosuppfattning, ålder och funktionsnedsättning.

Framtida inriktning/konkreta förslag

Försäkringskassan ser följande som viktigt i framtiden:

Från särintressen till ett allmänt intresse

- att integrera tillgänglighetsarbetet som en del i ledningssystemet
- att utbilda chefer och medarbetare i attityder som en del i arbetet för mänskliga rättigheter
- att följa upp effekterna av projekt vars syfte är att öka sysselsättningsgraden
- att genomföra fler studier med utgångspunkt i den inlåsningsproblematik som kan uppstå när enskilda får del av socialförsäkringen
- att föra in tillgänglighet som en del i ordinarie IT-strategi
- att följa upp projekt som syftar till att öka sysselsättningsgraden.

Skolverket

Etappmålen eller övrig målbild

Strukturen för de statliga myndigheterna inom skolsektorn har förändrats under tiden för implementeringen av handlingsplanen. Skolverket är fortfarande sektorsmyndighet. Sedan 1 juli 2008 samverkar Skolverket med Skolinspektionen och Specialpedagogiska skolmyndigheten (SPSM) för att nå de handikappolitiska målen inom skolsektorn.

Inom skolområdet togs inga etappmål fram. Istället har arbetet styrts av en handlingsplan med en åtgärd och nio insatser.

Åtgärden som gällde från 2004 innebar att införa krav på redovisning av situationen för barn, unga och vuxna med funktionsnedsättning i kommunernas kvalitetsredovisningar. Detta skedde i ett allmänt råd från Skolverket 2006.

Med fokus på barn, unga och vuxna med funktionsnedsättning i skolsektorn, var de nio insatserna²:

1. granskning av rätten till skolgång
2. granskning av tillgänglighet, jämlikhet i villkor och delaktighet.
3. kunskapsöversikt och inventering av kunskap med utgångspunkt från Skolverkets rapporter och projekt
4. inventering av kunskaper (Specialpedagogiska institutet, SIT³)

² Skolverket ansvarade för alla insatser där ingen annan myndighet anges i parentes.

³ Specialpedagogiska institutet, SIT, och Myndigheten för Skolutveckling, MSU, övergick i Specialpedagogiska Skolmyndigheten, SPSM, den 1 juli 2008

Från särintressen till ett allmänt intresse

5. initiera och i samverkan med övriga aktörer inom skelsektorn inventera centrala arbetsområden för arbetet med de handikappolitiska målen
6. identifiera sektorsövergripande frågor tillsammans med de andra sektorsmyndigheterna, till exempel arbetsmiljöfrågor
7. i samverkan med elever med funktionsnedsättning, identifiera framgångsfaktorer för ökad delaktighet och jämlikhet i villkor för personer med funktionsnedsättning i skelsektorn (SIT)
8. erbjuda kommunerna stöd i arbetet med attityd och bemötandefrågor i samverkan med andra aktörer inom sektorn (SIT)
9. erbjuda kommunerna stöd i deras arbete med de handikappolitiska målen genom att ta fram ett stödmaterial och erbjuda kompetensutveckling (Myndigheten för Skolutveckling, MSU)

Arbetet mot målen

Skolverket konstaterar att alltför många kommuner inte uppmärksammar situationen för elever med funktionsnedsättning i sina kvalitetsredovisningar.

Skolverket beskriver vilka insatser som gjorts i anslutning till vart och ett av de nio insatsområdena.

Insats 1: Skolverket konstaterar att trots genomförda insatser kvarstår svårigheter att beskriva granskningen ur ett nationellt perspektiv. Positivt är att Skolinspektionen tar sig an det.

Insatserna 2 och 3: Skolverket bedömer insatserna som genomförda enligt intentionerna.

Insats 4: SPSM bedömer att det finns ett kvarstående behov att utveckla och underhålla den interna kompetensen inom det specialpedagogiska området med fokus på elever med funktionsnedsättning. Samverkan med högskolor och universitet om fördjupningsutbildning anses vara viktig.

Insats 5: Skolverket har identifierat de centrala arbetsområdena som undanröjande av hinder för tillgänglighet i bred bemärkelse och för elevernas delaktighet i utbildningen.

Insats 6: Skolverket har identifierats arbetsmiljö som en sektorsövergripande fråga. De berörda myndigheterna har samverkat.

Insats 7: SPSM konstaterar att systematisk kunskap behöver utvecklas om elevers sociala delaktighet och kunskapsutveckling. Inkluderande undervisning, övergången mellan skola och arbetsliv, samverkande diskrimineringsgrunder och synliggörandet av elevers

egna erfarenheter lyfts fram som viktiga framgångsfaktorer att arbeta med.

Insats 8: SPSM ser ett fortsatt behov av att lyfta fram och praktiskt tillämpa Barnkonventionen och FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning. Kvalitetsredovisningarna från kommunerna ses som viktiga underlag för planering av stödjande insatser.

Insats 9: MSU färdigställde bland annat ett särskilt material till stöd för kommunernas kvalitetsredovisning.

Skolverket konstaterar i en samlad bedömning att även om åtgärder och insatser har genomförts kvarstår många av de problem som handlingsplanen avsåg att komma tillrätta med.

Övrig utveckling mot de handikappolitiska målen

Skolinspektionen har hittills inte gjort en systematisk sammanställning av situationen för elever med funktionsnedsättning. Ett skäl är att Skolverket inte bedömt det möjligt att ta fram ett system för kategorisering av vilka elever som har funktionsnedsättning som ger tillräckligt säkra resultat.

I en pilotstudie prövade Skolverket fem kategorier. Resultatet av studien visade att de frågor som ställdes kunde uppfattas kränkande. Dessutom visade det sig att vissa elever inte accepterar att de har en funktionsnedsättning och att en datainsamling skulle kräva elevens eller vårdgivarens medgivande.

Skolverket ser ett dilemma. Kravet på nationell statistik och därmed en aktiv sökning av funktionsnedsättning hos eleverna kan ge oönskade konsekvenser, till exempel att elever sorteras i grupper, att elevens individuella behov kommer i skymundan eller att elevernas svårigheter blir huvudsaken istället för elevernas styrkor.

Skolverkets samlade bedömning är det finns anledning att vara försiktig med tydligt avgränsade kategorier för elever med funktionsnedsättning eftersom nackdelarna väger över fördelarna.

Skolverket redovisar även insatser vid sidan av handlingsplanen som rör en rad områden, exempelvis:

- anpassning av nationella prov
- mål och kursplanarbete
- skolhälsovård,
- utvecklingen av informations- och kommunikationsteknik, IKT
- studie- och yrkesorientering
- lärarfortbildning
- rektorsutbildning

Från särintressen till ett allmänt intresse

- en undersökning om attityder i läromedlen om funktionsnedsättning
- informationsmaterial om särskolan både till vårdnadshavare och till de professionella i skolan
- SPSM:s analyser av skillnader i måluppfyllelse mellan specialskolans elever och elever som är döva eller hörselskadade i annan skolform.

Skolverket gör en allmän bedömning av utvecklingen i sektorn. Myndigheten beskriver den internationella utvecklingen med konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning och UNESCO:s rekommendationer om inkluderande utbildning.

Avseende den svenska utvecklingen konstateras att helhetsintrycket lätt kan bli att brister och svårigheter dominerar. Skolverket sammanfattar emellertid att utvecklingen pekar åt flera håll. Positiva tendenser finns i arbetet med tillgänglighet hos skolhuvudmännen och i skolorna, genomförandet av en skola för alla och att tekniska innovationer utnyttjas. Samtidigt är det tydligt att elever med funktionsnedsättning inte i lika hög grad som andra elever kan välja skola, att viss funktionsnedsättning kan medföra risk för avbrott i skolgången segregerande lösningar eller kränkningar. Stödet till lärarna att hantera heterogena grupper är otillräckligt.

Framtida inriktning/konkreta förslag

Skolverkets konstaterar att de har mycket liten möjlighet till arbete som inte ligger inom ramen för regeringsuppdrag. Därför tänker myndigheten införliva ett funktionshinderperspektiv i hela verksamheten.

Skolverket ser följande som viktigt i framtiden:

- att den framtida lärarexamen kompletteras med kravet på att utbildningen ska ge förmåga att undervisa kunskapsmässigt heterogena grupper
- att utveckla sin samverkan med Skolinspektionen och SPSM mot bakgrund av bedömningen att de segregerade lösningarna för elever i behov av särskilt stöd har ökat
- att följa upp kvalitetsredovisningarna ur ett handikappolitiskt perspektiv med syfte att synliggöra och stödja kommunernas handikappolitiska arbete
- att elever med funktionsnedsättning behöver en förbättrad skolnärvaro
- att utveckla arbetet med anpassning av prov, bland annat, genom att använda informations- och kommunikationsteknik,

IKT, samt fortsätta följa hur skolor klarar av att ge elever i behov av särskilt stöd förutsättningar att genomföra ett prov.

- att uppmärksamma betydelsen av IKT för elever med funktionsnedsättning i sitt utvecklingsstödjande arbete
- att utveckla sin information om regler och förhållningssätt
- att verka för att övergången från utbildning till arbete/högre studier underlättas för elever och studerande med funktionsnedsättning.

Skolverket har inventerat tillgängligheten till lokaler i grund- och gymnasieskolan. Med anledning av den har myndigheten tidigare lämnat följande förslag:

- att regeringen bör ge en lämplig myndighet ansvar för att ta fram ett stödmaterial för tillgänglighet i skolans lokaler,
- att regeringen bör överväga om det också kan krävas en viss nivå på tillgänglighet för skolor som öppnas framöver,
- att kraven på utredning bör skärpas i skolans författningar när skolor, på grund av betydande ekonomiska eller organisatoriska svårigheter, inte tar emot en elev med funktionsnedsättning
- att regeringen bör förtydliga ansvaret för den statliga tillsynen av skolans tillgänglighet
- att ett kritiskt perspektiv i fråga om normer och avvikelser bör ingå i lärarutbildningen
- att regeringen ser över diskrimineringslagstiftningen i syfte att skapa mer entydighet
- att regeringen ger Skolverket och andra berörda myndigheter i uppdrag att utarbeta ett informations- och stödmaterial om diskriminering och kränkande behandling anpassat till skilda skolformer och verksamheter.
- att regeringen överväger en översyn av bestämmelserna så att elever med dövhet/grav hörselskada som går i grundskolan också kan erbjudas teckenspråk som modersmål.

Socialstyrelsen

Etappmålen eller övrig målbild

Socialstyrelsens etappmål har förändrats under perioden för handlingsplanen. Två är gällande:

- att det senast vid utgången av 2009 ska finnas en modell för hur ett system kan konstrueras för att löpande beskriva levnadsförhållanden för personer med funktionsnedsättning

Från särintressen till ett allmänt intresse

- att rehabiliterings- och habiliteringsinsatser för personer med funktionsnedsättning ingår i utvecklingen av myndighetens strategi för god vård.

Arbetet mot målen

Socialstyrelsen gör bedömningen att bägge etappmålen kommer nås.

Övrig utveckling mot de handikappolitiska målen

Socialstyrelsen arbetar med en skrift om funktionshinderperspektivet, främst för aktörerna inom sektorn hälso- och sjukvård och socialtjänst. Skriften kommer även publiceras internt.

Socialstyrelsen kartlägger tillgängligheten (framkomlighet i miljön och användbara tjänster) på socialtjänstkontor och vårdcentraler.

Socialstyrelsen redovisar även insatser inom det ordinarie arbetet som ger effekter på det handikappolitiska arbetet.

Några exempel är:

- att arbete pågår med en rapport om levnadsförhållanden för personer som har insatser enligt Lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade, LSS, och Socialtjänstlagen, SoL
- att statistikproduktionen inom funktionshinderområdet ingår i ett omfattande utvecklingsprojekt där målet är att statistiken över insatser till målgruppen ska bli mer heltäckande och tydlig
- Socialstyrelsen har tagit fram rekommendationer på hur man använder begreppen funktionshinder och funktionsnedsättning. Funktionshinder beskriver de hinder som uppstår i mötet mellan individ och miljö

I övrigt handlar det främst om insatser för att minimera skillnader i behovsbedömningar och att skapa möjligheter för öppna jämförelser i enlighet med LSS. Dessutom handlar det om samverkan inom rehabiliterings-/habiliteringsområdet och insatser till personer med psykisk funktionsnedsättning.

Socialstyrelsen framhåller också den nationella handlingsplanens positiva effekter. Myndigheten framhåller att handlingsplanen fått ett genomslag i hela samhället genom att ansvaret för att genomföra målen fördelats på 14 myndigheter. Denna utveckling hade inte varit möjlig utan denna struktur, anser Socialstyrelsen.

Framtida inriktning/konkreta förslag

Socialstyrelsen ser följande som viktigt i framtiden:

- att det samlande, stödjande och pådrivande arbetet i förhållande till övriga berörda parter inom sektorn behöver intensifieras med mer utåtriktade arbetssätt, kommunikationsmål och strategier.

Från särintressen till ett allmänt intresse

- att samordna barn-, mångfalds- och kön perspektiven
- att genomföra verksövergripande utbildning i mänskliga rättigheter.

Arbetsmiljöverket

Etappmålen eller övrig målbild

Arbetsmiljöverkets fem etappmål sattes upp 2004. De har inte reviderats. Däremot har aktiviteterna konkretiserats. Insatserna inom etappmålen har förskjutits mer och mer mot den praktiska tillsynen.

Etappmålen rör:

1. samverkan och påverkan, där Arbetsmiljöverket initierar forum för samverkan och kunskapsförmedling mellan sektorsmyndigheterna Skolverket, Arbetsförmedlingen, Försäkringskassan och Boverket.
2. kartläggning av hur funktionshinderperspektivet beaktas inom tillsynen av arbetsmiljön
3. kunskap och förankring av de handikappolitiska målen
4. anpassning av arbetsförhållanden till människors olika förutsättningar
5. Arbetsmiljöverkets roll som stöd för övriga aktörer på området

Arbetet mot målen

Arbetsmiljöverket redovisar att mål 2 är uppfyllt. Övriga mål är delvis uppfyllda. Funktionshinderperspektivet tillämpas allt mer och ingår naturligt i föreskriftsarbetet.

Övrig utveckling mot de handikappolitiska målen

Arbetsmiljöverket konstaterar att deras fokus i arbetet med sektorsuppdraget är förankringen, integreringen och att utveckla frågorna om funktionshinder i tillsynen.

Kommunikationen och samverkan med andra aktörer har utvecklats under åren. Exempel som nämns är föreskriften om "Arbetsplatsens utformning" som arbetas fram i samverkan med Boverket och handikapprörelsen och revideringen av föreskriften "Arbetsanpassning och rehabilitering" som sker i samverkan med bland annat Försäkringskassan och handikapprörelsen.

Ytterligare exempel är att Arbetsmiljöverket har och kommer ta fram ytterligare samverkansavtal med Försäkringskassan, Socialstyrelsen och Skolinspektion.

Andra exempel är att Arbetsmiljöverket kommunicerar med Arbetsförmedlingen i RAR, Rådet för arbetslivsinriktad rehabilitering

Från särintressen till ett allmänt intresse

och representeras i TIR, Rådet om användbar och tillgänglig information och kommunikation, hos Handisam.

Framtida inriktning/konkreta förslag

Arbetsmiljöverket ser följande som viktigt i framtiden:

- att funktionshinderperspektivet ska vara en integrerad del i tillsynen (för att nå dit ska myndigheten slutföra arbetet med den förankringsprocess som påbörjades 2008 och som ska vara genomförd till 2011)
- att ta fram ett nytt stödmaterial till tillsynsinspektörerna om funktionshinderperspektivets tillämpning i tillsynen.

Boverket

Etappmålen eller övrig målbild

Boverket konstaterar att det mesta inom deras samhällssektor har betydelse för personer med funktionsnedsättning på ett eller annat sätt. Tillgänglighet ses som en naturlig del i arbetet. Boverket konstaterar att det inte är helt lätt att hitta en röd tråd när det gäller särskilda insatser för sektorsansvaret och handikappolitiken. Boverket väljer att frånga etappmålen för att istället redovisa utifrån verksamhetsområdena:

- tillgänglighet i samhällsplaneringen
- byggandet och den fysiska miljön
- bidrag och stöd

Arbetet mot målen

Boverket tog 2005 fram en handlingsplan/tidsplan för etappmålen. Eftersom Boverket valt att ta fram etappmål med kopplingar till den dagliga verksamheten har det varit svårt att se resultat av vad som är särskilda sektorsinsatser enligt etappmålen. Målen får mer ses som inriktningsmål. En hel del av det som Boverket gör i sin dagliga verksamhet omfattas av den nationella handlingsplanen. Mycket av det som har betydelse för bland annat tillgänglighet och användbarhet går att finna i andra projekt och större frågor som Boverket arbetar med. Att skilja ut och redovisa särskilda sektorsinsatser kopplade till etappmålen har därför varit svårt.

Övrig utveckling mot de handikappolitiska målen

Boverket har under perioden arbetat med en mängd olika insatser inom planering, byggande, boende, bidrag och stöd. Insatserna är både långsiktiga och kortsiktiga.

Uppdelat på de tre verksamhetsområdena har följande insatser genomförts:

Tillgänglighet i samhällsplaneringen

Området kan delas in i fysisk, psykisk, social, organisatorisk och ekonomisk tillgänglighet. Tillgänglighet avser hela livscykel och för alla oavsett kön, etnicitet, socioekonomisk samhällsgrupp och funktionsnedsättning. Boverket införde tillfälligt 2006 en fråga om tillgänglighetsaspekter i den årliga planenheten till länsstyrelserna. Under 2008-2009 pågår arbetet med att ta fram konsekvensanalyser i översiktsplaneringen där tillgänglighet är en aspekt. Boverkets samrådsorgan med handikappförbunden har i en enkät till handikapporganisationerna tagit reda på hur man ser på möjligheterna till inflytande i den fysiska planeringen i kommunerna.

Boverket har sedan 2002 arbetat med stadsutveckling i en rad olika projekt och publikationer och har då ofta arbetat utifrån att miljön ska vara tillgänglig för alla. Boverket har även deltagit i projekt som rör infrastruktur och transporter, inklusive trafikverkens projekt om prioriterat trafiknät, KOLL framåt.

Boverket stödjer kommunerna i frågor om boendeplanering där tillgänglighetsfrågorna lyfts fram som en viktig del. Boverket följer också utvecklingen kring bostäder med särskild service för personer med funktionsnedsättning.

Boendet och den fysiska miljön

I den byggda miljön har stort fokus riktats på bestämmelser om enkelt avhjälpna hinder. Boverket har därför särskilt arbetat med exempelvis utbildning, informationsmaterial, förslag till författningsändringar och idéboken "Enklare utan hinder".

Boverket har ett uppsiktsansvar för plan och byggväsendet. Det innebär bland annat att myndigheten ska skaffa sig överblick över hur kommunerna och länsstyrelserna arbetar med och tar sitt ansvar för planering, tillståndsgivning och tillsyn. En särskild samordningsgrupp har bildats för Boverkets uppsikt och länsstyrelsernas tillsyn (BULT-gruppen). Denna grupp har kommit fram till att det behöver klarläggas vad länsstyrelserna förväntas göra som tillsynsmyndighet. Bakgrunden är att länsstyrelsernas insatser är få.

Boverket har i olika sammanhang verkat för bättre statistik kring tillgängligheten i bostäder.

Boverket har arbetat för att höja kompetensen om plan- och bygglagen, PBL. Detta genom att medverka vid utbildningar och genom dialog med högskolorna om grundutbildningen för arkitekter och ingenjörer,. Dessutom ska myndigheten enligt ett regeringsuppdrag, som sträcker sig fram till 2010, förbättra kompetensen om hur man tillämpar PBL i kommunerna och på länsstyrelserna.

Boverkets byggregler, BBR, har uppdaterats och den nuvarande versionen trädde i kraft 1 juli 2008 efter ett omfattande

förankringsarbete. Två avsnitt omfattar tillgänglighet. Avsnitt 3 handlar om tillgänglighet, bostadsutformning, rumshöjd och driftsutrymmen. Avsnitt 8 behandlar säkerhet.

Boverket deltar i flera tekniska kommittéer inom standardiseringen och har också tillsammans med Handisam tagit initiativ till ett utvecklingsprojekt om CAD-lager för redovisning och verifiering av tillgänglighet vid byggnadsutformning. Projektet drivs vid Lunds universitet och Lunds Tekniska Högskola och finansieras av Forskningsrådet Formas, Byggsektorns InnovationsCentrum och Hjälpmedelsinstitutet. En prototyp redovisas under 2009.

Boverket har tagit fram förslag till föreskrifter och allmänna råd för certifiering av fristående sakkunniga för kontroll och verifiering av tillgänglighet enligt kraven i PBL. Förslaget skickades ut på bred remiss i oktober 2008. Under 2009 kommer föreskrifterna att presenteras.

Bidrag och stöd

Boverket tog under 2007 fram ett särskilt policydokument för tillsyn enligt lagen om bostadsanpassningsbidraget. Boverket rapporterar årligen om kommunernas kostnader. 2007 beviljades bidrag till en kostnad av 958 miljoner kr. Boverket har under 2009 rapporterat ett uppdrag till Socialdepartementet om återanvändning av hissar och större installationer som tillkommit med bostadsanpassningsbidrag. Boverket föreslog om regeländringar för att möjliggöra en verksamhet med återanvändning.

Under 2000-talet har tillgänglighetsfrågor prioriterats i Boverkets administration av bidrag till allmänna samlingslokaler och icke statliga kulturlokaler.

Boverket administrerade under 2004 ett bidrag för att installera hiss i fastigheter. Fastighetsägaren kunde endast få bidrag om också andra nödvändiga åtgärder som förbättrar tillgängligheten genomfördes. Bidraget fick endast användas under kort tid och medförde att 1848 lägenheter blev tillgängliga.

Framtida inriktning/konkreta förslag

Boverket konstaterar att en stor del av uppmärksamheten ägnats åt enkelt avhjälpta hinder i publika lokaler och allmänna platser.

Boverket ser att den stora utmaningen är åtgärder i det befintliga bostadsbeståndet.

Lagstiftningen ställer inga krav på tillgänglighet i befintliga bostäder, däremot vid ny- och ombyggnad. Boverket anser därför att det behövs övergripande insatser för att genomföra förändringar i det befintliga beståndet.

Boverket ser följande övergripande insatser som viktiga i framtiden:

Statistik och metodutveckling

- att det skapas bättre kunskapsunderlag i form av statistik och metodutveckling för att förstå hur stor del av bostäderna som är tillgängliga och hur problemen fördelar sig över beståndet
- att utveckla nyckeltal och indikatorer för den befintliga bebyggelsen samt utvärderingsmetoder för åtgärder och resultat
- att det krävs samverkan inom sektorn och samarbete med Handisam om indikatorer för öppna jämförelser i kommuner och staten
- att uppmärksamma att det med stöd av geografiskt informationssystem, GIS, utvecklas olika verktyg för att analysera tillgänglighet på en översiktlig nivå i kommuner och regioner
- att metoder utvecklas för mätbara positiva effekter som visar på kostnadsbesparingar och affärsmässiga vinster där tillgänglighet och användbarhet ses som en utökad kvalitet

Lagar och regler

- att bestämmelserna om krav på hiss ses över
- att fördjupa sin uppsikt inom området för småhusproduktion av suterränghus
- att reglerna om enkelt avhjälpna hinder förtydligas
- att ge tydligare riktlinjer för den kommunala bostadsförsörjningen
- att vidareutveckla redan framtaget material om tillgänglighet i den fysiska planeringen i samband med att vägledningar för tillämpning av PBL tas fram
- att se över möjligheten att skriva bindande tillämpningsregler om ändring av byggnad

Stöd

- att ägare av flerbostadshus bör kunna söka bostadsanpassningsbidrag för anpassningar i gemensamhetsutrymmen i flerbostadshus
- att överväga hissbidrag

Forskning och utveckling

- att säkerställa att frågor om användbarhet och tillgänglighet får plats i de utbildningsprogram som har betydelse för den byggda miljön

Från särintressen till ett allmänt intresse

- att påtala behovet av ett samlat grepp på teknikutveckling och forskning för bättre tillgänglighet inom plan-, bygg- och fastighetsområdet
- att uppmärksamma att ny teknik öppnar nya möjligheter till samverkan och integration mellan hjälpmedel, utformning, byggnadsteknik och olika tjänster.

Konsumentverket

Etappmålen eller övrig målbild

Sedan två år tillbaka har Konsumentverket formulerat nya övergripande mål för sektorsansvaret. Till varje mål formuleras konkreta åtgärder för att komma närmare målet. Åtgärderna gäller för ett år och uppdateras inför varje budget och verksamhetsår. Strävan är att de åtgärder som genomförs ska kunna mätas eller följas upp.

De nya övergripande målen för Konsumentverkets särskilda ansvar för funktionshinderfrågor är:

- ökad tillgänglighet för konsumenter till marknader
- ökad kunskap om funktionsnedsättning och funktionshinderfrågor hos anställda på Konsumentverket
- ökad kunskap om funktionsnedsättning och funktionshinderfrågor hos konsumentvägledare, samhällsvägledare och budget- och skuldrådgivare
- ökad kunskap om funktionsnedsättning och funktionshinder hos ansvariga inom detaljhandel
- fler användbara produkter och tjänster.

Arbetet mot målen

Under 2008 och 2009 har Konsumentverket genomfört utbildningar om funktionshinderfrågor och tillgänglighet som varit obligatoriska för all personal. Utvärdering kommer att ske under 2009.

I ett samarbetsprojekt med Västra Götalandsregionen, Hjälpmedelsinstitutet, Föreningen för landsbygdshandelns främjande, FLF, och en handlare har en webbutbildning "Butik för alla" tagits fram. Utbildningen ger konkreta tips om hur man gör sin butik mer tillgänglig.

Konsumentverket har deltagit i Västra Götalandsregionens arbete med att ta fram och revidera "Riktlinjer för tillgänglighet till butiker".

Konsumentverket har finansierat ett utvecklingsprojekt tillsammans med Reumatikerförbundet om lättöppnade förpackningar. Arbetet har lett fram till ett europeiskt standardiseringsprojekt som drivs med Konsumentverket som ordförande. Konsumentverket har också

Från särintressen till ett allmänt intresse

bidragit ekonomiskt till standardiseringsarbetet ”Bildsymboler för många fler”.

Konsumentverket har i olika sammanhang lyft frågan om tillgängliga lekplatser för barn med funktionsnedsättning.

Övrig utveckling mot de handikappolitiska målen

Konsumentverket redovisar också en rad projektfinansieringar, prövningar av konsumentprodukter ur ett tillgänglighetsperspektiv och arbete med design för alla.

Framtida inriktning/konkreta förslag

Konsumentverket ser följande som viktigt i framtiden:

- att under 2009 genomföra en konsumentundersökning om e-handel
- att göra flera konsumentundersökningar
- att samarbeta mer med andra intressenter
- att utifrån strategi för fortsatt arbete som lämnas till regering fortsätta utveckla arbetet med standardisering
- att arbetet mot ansvariga inom handeln underlättas om statsmakerna tydligare understryker att den privata sektorn ska arbeta med tillgänglighetsförbättringar
- att de gärna vill ha särskilda uppdrag, gärna där samarbete med andra myndigheter är utgångspunkten
- att ROT-avdrag eller annan stimulans till butiksägare för att motivera till tillgänglighetsförbättringar skulle leda utvecklingen framåt
- att påtala behov av forskning och studier som visar på fördelar med att göra tillgänglighetsförbättringar
- att tillsammans med Handisam värdera vilka frågor som ska prioriteras.
- att Handisam samlar sektorsmyndigheter med liknande förutsättningar för en diskussion om strategier för fortsatt arbete

Post- och telestyrelsen, PTS

Ettappmålen eller övrig målbild

Kommunikationsmyndigheten PTS har tagit fram en strategi för att nå de handikappolitiska målen inom sektorsområdet till och med 2010. Följande är myndighetens inriktningsmål:

- att personer med funktionsnedsättning ska ha tillgång till ett brett utbud av kommunikationstjänster

Från särintressen till ett allmänt intresse

- att personer med funktionsnedsättning ska ha möjlighet att ta del av nya tekniska lösningar inom området elektronisk kommunikation och post
- att brukare och aktörer ska ha tillgång till information om hur kommunikationsbehoven och kommunikationsmöjligheterna ser ut för personer med funktionsnedsättning
- att myndighetens verksamhet ska leda till ett effektivt resursutnyttjande och interoperabla lösningar.

Arbetet mot målen

PTS redovisar i anslutning till målet om tillgång till tjänster att de säkerställt att åtta olika tjänster finns tillgängliga i samhället för personer med funktionsnedsättning. Dessa tillhandahålls kostnadsfritt för användaren:

I anslutning till målet om nya tekniska lösningar inom området för post och elektronisk kommunikation redovisar PTS att de bedrivit 16 olika utvecklingsprojekt.

PTS anger att de har relativt väl utvecklade dialoger med användare, anhöriga och vårdgivare, men att det finns behov att utveckla formen för samarbete med branschen och inom forskning och utveckling. PTS lyfter fram att de värdesätter samrådet med Handikappförbunden som gett ökade kunskaper om målgruppens behov och förutsättningar.

PTS uppger att de verkar för kommunikationslösningar som fungerar oberoende av olika nät exempelvis mobilnät eller internet och vilken terminal som används exempelvis mobiltelefon eller dator. Målet är att delta i policybeslut på EU-nivå samt att delta i internationellt standardiseringsarbete.

PTS bedömer att de insatser som genomförs inom sektorsområdet ökar förutsättningarna för flexibilitet och kommunikationsmöjligheter för personer med funktionsnedsättning. Det ger möjlighet till att fler kan bli sysselsatta och att nya företag kan skapas, resonerar myndigheten.

Övrig utveckling mot de handikappolitiska målen

Under 2008 och 2009 har PTS arbetat strategiskt med att analysera hur de bör arbeta inom funktionshinderområdet. Två perspektiv har framkommit där design för alla lyfts fram som huvudperspektivet. Det andra mer kompletterande perspektivet är att arbeta med särskilda lösningar för användare som har specifika behov, exempelvis personer med funktionsnedsättning.

Nya tekniska lösningar kommer att ge ökade möjligheter. PTS ser två utmaningar, dels att få branschen att inse vilket potentiellt kundunderlag som finns tillgängligt, dels att få användarna att efterfråga ”smarta lösningar”.

Framtida inriktning/konkreta förslag

Post- och telestyrelsen ser följande som viktigt i framtiden:

- att flytta fokus till mer generella lösningar där en större grupp inkluderas
- att se över behovet av stöd för personer med funktionsnedsättning relaterat till ett ökat antal äldre med krav på elektronisk kommunikation
- att utveckla arbetet med omvärldsanalys under 2009.
- att bistå Handisam i uppdraget e-inkludering.
- att delta i Nordiskt Forum för Telekommunikation och Handikapp
- att öka informationen om tjänster och projekt till användarna under 2009.

Riksantikvarieämbetet

Ettappmålen eller övrig målbild

Riksantikvarieämbetets ursprungliga plan för sektorsansvaret byggde på att inventera utbildningsbehoven i sektorn och ta fram utbildningsplan och utbildningsmaterial. Därefter genomfördes utbildningar länsvis.

Nästa steg var att utveckla metoder för att följa hur tillgänglighetsfrågorna beaktas främst i samband med beslut enligt Kulturminneslagen.

När myndigheten följer upp och utvärderar sin löpande verksamhet tittar man också på hur man lyckats med tillgänglighetsarbetet. Detta har pågått sedan 2005 och kommer att fortsätt fram till 2010.

Arbetet mot målen

Efter de första årens kampanjarbete bedömer Riksantikvarieämbetet att tillgänglighetsarbetet gått in i en fas där frågan är en bland många andra i arbetet med de kulturhistoriska miljöerna. Arbetet består av rådgivning, samordning och att presentera väsentliga exempel på hur man kan arbeta.

Riksantikvarieämbetet uppger att de har kunnat visa att det som är nödvändigt för några få är bra för alla. Tillgänglighetsarbetet är inte en eftergift utan ett väsentligt och värdefullt tillägg, är myndighetens inställning.

Övrig utveckling mot de handikappolitiska målen

Riksantikvarieämbetet arbetade för att tillgänglighetsfrågorna skulle föras in i som en integrerad del av kulturarvsutbildningen vid Stockholms universitet, vilket sedan skedde.

Från särintressen till ett allmänt intresse

Rikantikvarieämbetet deltog i projektet Värdig entré som syftade till att skapa användbara och tillgängliga entréer till kulturhistoriskt nationellt viktiga monument.

Myndigheten deltar också i ett nordiskt projekt om tillgänglighet till kulturhistoriska miljöer.

Framtida inriktning/konkreta förslag

Rikantikvarieämbetet framhåller behovet av forskning kring tillgänglighet till kulturarvet med de speciella problem man möter när äldre byggnadsverk och forntida miljöer ska göras tillgängliga.

Rikantikvarieämbetet beskriver det som ett möte mellan konst och funktion.

Statens Kulturråd

Etappmålen eller övrig målbild

Kulturrådet formulerade fem etappmål 2002. De rör:

- handlingsplaner för ökad tillgänglighet hos kulturinstitutionerna
- informationsinsatser om handikappolitiken och myndighetens arbete för ökad tillgänglighet
- utbildningsinsatser/bemötandeutbildningar
- mätbara mål i verksamhetsplanen för ökad tillgänglighet
- samarbete med handikapporganisationerna.

Arbetet mot målen

Flertalet av landstingen/huvudmännen för kulturinstitutionerna har måldokument för ökad tillgänglighet. Åtgärdsplanerna är sällan tillräckligt väl kopplade till verksamhetsplanering och budget, anger Kulturrådet.

Informationsinsatserna bedöms ofta ha fungerat som start för arbete med tillgänglighetsförbättring. Vid en jämförelse av informationsinsatser 2001 och 2007 görs bedömningen att kunskaps- och ambitionsnivån har ökat. Hallundadeklarationen⁴ bidrog till att fler scenkonstinstitutioner fick del av medlen för tillgänglighetsförbättring under 2008.

Kulturrådet gör bedömningen att musei-, biblioteks- och scenkonstområdet fått möjlighet till ökad kunskap om funktionshinderfrågor. Insatserna har riktats till ett område i taget.

⁴ Kulturrådets webbplats:

<http://www.kulturradet.se/upload/kr/ovriga%20dokument/hallundadeklarationen.pdf>

Från särintressen till ett allmänt intresse

Därför har inte scenkonstområdet i lika hög grad genomfört planerade insatser.

Kulturrådet redovisar att målen för ökad tillgänglighet finns med i de olika avdelningarnas aktivitetsplaner och i olika delprojekt.

Myndigheten bedömer att handikapporganisationerna har varit värdefulla när det gäller kunskap om vad som krävs för att göra kulturen tillgänglig.

Övrig utveckling mot de handikappolitiska målen

Inledningsvis omfattade Kulturrådets sektorsansvar enbart de verksamheter som ingick i det direkta ansvarsområdet. I regleringsbrevet för 2006 fick myndigheten i uppdrag att belysa för och nackdelar med sektorsansvaret. Efter Kulturrådets förslag har nu sektorn breddats till att omfatta den del av kultursektorn som är helt eller delvis offentligt finansierad. Under 2007 genomfördes en översyn av möjligheten att söka projektmedel hos myndigheten för att göra kulturlivet tillgängligt för personer med funktionsnedsättning. Kulturrådet kom fram till att medlen varit ett viktigt verktyg för att få igång tillgänglighetsarbetet. Däremot hade det varit problem med att fasa in projekten i den ordinarie verksamheten.

I januari 2009 genomförde Kulturrådet en enkätundersökning till ett urval av regionala kulturinstitutioner, fria teatergrupper, samt arrangerande musikföreningar med egen scen, som fått bidrag av Kulturrådet under 2008. Enkäten handlade om hur tillgängligheten till kultur för personer med funktionsnedsättning har utvecklats. Enligt undersökning pågår ett omfattande arbete men att det finns åtskilligt mer att göra.

Framtida inriktning/konkreta förslag

Kulturrådet ser följande som viktigt i framtiden:

- att fortsätta bistå kulturlivet i dess arbete att uppnå så god tillgänglighet som möjlighet enligt synsättet design för alla
- att ambitionsnivån måste bli högre
- att utveckla ett mer strategiskt samarbete mellan Kulturrådet, Svenska Filminstitutet och Riksantikvarieämbetet
- att uppmärksamma de stora uppföljnings- och utvärderingsbehoven
- att mer effektivt sprida kunskap om tillgänglighet
- att omformulera etappmålen till tre övergripande inriktningsmål avseende, samverkan/dialog, metod- och kunskapsutveckling samt strategiska satsningar.
- att under 2009 arbeta fram en strategi och handlingsplan för arbetet framåt.

Banverket

Etappmålen eller övrig målbild

Banverket har arbetat utifrån de mål som ställts upp inom EU med regler och lagstiftning för tillgänglighet inom järnvägsområdet. Målen utvecklas också i trafikverkens gemensamma projekt, "Koll framåt". Projektet innebär att ett nationellt transportslagsövergripande prioriterat nät utvecklas. Fordon, infrastruktur, information och biljettköp, system för ledsagning, system för uppföljning, bemötandefrågor etcetera ingår.

Arbetet mot målen

Arbetet med att undanröja fysiska hinder och att anpassa miljön i de egna anläggningarna har inte hunnit genomföras i den takt som krävts för att vara klar 2010.

Banverket har tilldelats medel för att anpassa de viktigaste stationerna fram till 2010. Ett gott samarbete med det statliga bolaget Jernhusen och kommunerna i de berörda stationsorterna gör att Banverket räknar med att ha åtgärdat 60 stationer fram till 2011.

I arbetet med "Koll framåt" definieras det prioriterade nätet i detalj. Det innebär att lista de stationer och hållplatser som ska ingå samt att fastställa standardnivåer för stationer, fordon, information och biljettköp samt system för ledsagning. I prioriteringen ingår att fokusera på hur många som reser och vilka stråk som har betydande pendling till arbete och utbildning. Med det arbetet som grund ska i snabb takt ytterligare stationer kunna åtgärdas.

Övrig utveckling mot de handikappolitiska målen

Banverket redovisar inblandning i flera utvecklingsprojekt för bättre tillgänglighet. Det har exempelvis gällt bättre tillgänglighet till järnvägsfordon, försök med stationsvärdar, navigeringshjälpmedel (eAdept), råd och riktlinjer för hur stationsmiljön bör utformas, ett skyltprogram för en sammanhållen skyltning som är lätt att förstå och har god synbarhet, utveckling av tillgängligheten till spårbilar och information om tillgängligheten på stationerna.

Projektet "Attraktiva stationer" är ett samarbete mellan Jernhusen, Banverket, Svensk kollektivtrafik, Samtrafiken och Sveriges Kommuner och Landsting. Projektet går ut på hitta konkreta sätt att förbättra stationerna utifrån resenärernas behov

På europeisk nivå har ett gemensamt sammanhållet regelverk utvecklats. TSD PRM (tekniska specifikationer för driftskompatibilitet avseende funktionshindrade i det transeuropeiska järnvägsystemet) trädde i kraft i juli 2008. Boverket bedömer att det på sikt kommer ge stort genomslag för tillgängligheten.

Framtida inriktning/konkreta förslag

Banverket ser följande som viktigt i framtiden:

- att utveckla ett framtida tillgänglighetsråd där alla fyra transportslagen ingår
- att fortsätta finansiera forskning och utveckling inom tillgänglighetsområdet
- att fortsätta med sin plan för åtgärder av stationsmiljöer där 40 stationer ska åtgärdas till och med 2010, ytterligare 20 till 2011. Till 2015 kommer 150 stationer att vara åtgärdade.
- att påtala behovet av en bättre behandling av personer med funktionsnedsättning inom sektorn.

Luftfartsstyrelsen/Transportstyrelsen

Etappmålen eller övrig målbild

Luftfarten är styrd av internationella regler. Inom EU är fokus på passagerarnas rättigheter. En särskild förordning (EG) nr 1107/2006 slår fast vad som gäller. Transportstyrelsen har deltagit i trafikverkens gemensamma projekt "Koll framåt".

Arbetet mot målen

Den nya förordningen gör att Transportstyrelsen bedömer att förutsättningarna är goda att nå målet om att luftfarten ska vara tillgänglig för resenärer med funktionsnedsättning till 2010.

Transportstyrelsen anger att de måste lösa frågan hur man vid tillsyn och klagomålsärenden ska bedöma om kraven är uppfyllda. Frågan om möjlighet till sanktioner måste också lösas, enligt myndigheten.

SCB genomförde en större enkätundersökning om flygvanor under 2008. Åtta procent uppgav att de hade en funktionsnedsättning. Nästan alla uppgav att bemötandet var ganska eller mycket bra. 40 procent av dem som uppgav att de hade en funktionsnedsättning hade använt assistentservice. Majoriteten tyckte att den varit mycket eller ganska bra.

Övrig utveckling mot de handikappolitiska målen

En rad tillgänglighetsförbättringar har genomförts under den senaste tioårsperioden i flygtransportssystemet. Som exempel nämns nya och ombyggda flygplansterminaler, förändrad flyplansflotta, översyn av procedurer, nya produkter och tjänster samt inköp av ny utrustning och nya fordon. Informationen till passagerare med funktionsnedsättning har förbättrats. En flygresehandbok och en skyltmanual med lättillgänglig text och lättförståeliga symboler har tagits fram.

Framtida inriktning/konkreta förslag

Transportstyrelsen ser följande som viktigt i framtiden:

- att skapa rutiner för tillsyn enligt EG-förordningen 1107/2006
- att enligt förordningen utveckla klagomålshanteringen och samverka mellan medlemsstaterna
- att rapportera till EU-kommissionen om arbetet med förordningen
- att förbättra undersökningsmetoder och se till att samtliga transportslag följer upp hur tillgänglighetsarbetet löper
- att ansvaret tydliggörs och uppgifter blir tydliga när myndighetsstrukturen inom transportområdet ändras.

Sjöfartsverket

Etappmålen eller övrig målbild

Sjöfartsverket hänvisar till de fyra trafikverkens gemensamma tolkning av sektorsansvaret för tillgänglig kollektivtrafik.

”Vi ska vara pådrivande, stödjande och kunskapsutvecklande gentemot övriga aktörer och systemutformare för hela kollektivtrafiken. Uppgiften medför att vi ska samverka och samordna insatser med berörda aktörer och att på ett offensivt och resultatorienterat sätt driva utvecklingen av transportsystemet, bland annat genom att träffa överenskommelser, ge stöd, upphandla tjänster, tillhandahålla grunddata samt initiera forskning och utveckling”.

De som är berörda inom verksamheten kollektivtrafik till sjöss är inte fler än att Sjöfartsverket kunnat driva frågorna för en tillgänglig kollektivtrafik 2010 genom direktkontakter.

Arbetet mot målen

Sjöfartsverket konstaterar att frågan om att göra den sjöburna kollektivtrafiken tillgänglig inte är någon kontroversiell fråga i branschen. När kunskapen blir känd om gällande föreskrifter och resenärernas behov finns en uttalad vilja att genomföra nödvändiga åtgärder. De som driver trafiken är medvetna om att passagerare med funktionsnedsättning är en viktig grupp ekonomiskt. Sjöfartsverket hänvisar till att det finns möjligheter till bidrag på EU-, central och länsnivå.

Övrig utveckling mot de handikappolitiska målen

Sjöfartsverket slog 2004 fast föreskrifter och allmänna råd om anpassning av passagerarfartyg. För att underlätta tolkningen togs en handbok fram. Ett avsnitt handlar om utformning av terminalerna.

Från särintressen till ett allmänt intresse

Sjöfartsverket har när det gäller fartyg, terminaler, kajer och angoringsbryggor inventerat de delar av sjötrafiken som ingår i det prioriterade trafiknätet i "Koll framåt".

Sjöfartsverket har upprättat rutiner med ritningsgranskning mot gällande föreskrifter för att stödja projekteringen av nya fartyg, ombyggnad eller inköp från utlandet.

Sjöfartsverket genomför ofta tillsammans med handikapporganisationerna oannonserade besök på skärgårdsbåtar för att kontrollera om regelverket följs.

Sjöfartsverket har tagit fram en tillsynshandbok för fartygsinspektörer där tillgänglighet för personer med funktionsnedsättning ingår.

Sjöfartsverket samverkar med de andra trafikverken för att återuppta de tidigare mätningarna om den upplevda tillgängligheten hos resenärer med funktionsnedsättning.

Framtida inriktning/konkreta förslag

Sjöfartsverket ser följande som viktigt i framtiden:

- att fullfölja arbetet mot full tillgänglighet med fortsatta direktkontakter med de som är berörda inom kollektivtrafiken till sjöss och fortsatta inventeringar och mätningar
- att fortsatt nära samarbeta med Handisam och trafikverken om tillgänglighet i kollektivtrafiken.

Vägverket

Etappmålen eller övrig målbild

I Vägverkets regleringsbrev har det under flera år funnits ett mål med återrappporteringskravet; att tillgängligheten till vägtransportsystemet fortlöpande ska öka och att kollektivtrafiken ska vara tillgänglig för personer med funktionsnedsättning senast 2010.

Arbetet mot målen

Uppföljning av den egna verksamheten har främst handlat om åtgärdade busshållplatser på det statliga vägnätet. På sikt ska mätningarna även omfatta busshållplatser i det kommunala vägnätet.

Övrig utveckling mot de handikappolitiska målen

Vägverket menar att det skett stora förbättringar i vägtransportsystemet för personer med funktionsnedsättning de senaste tio åren. Myndighetens sektorsarbete har haft fokus på kollektivtrafik på väg men har utvecklats till ett omfattande arbete för att göra transportsystemet tillgängligt för personer med funktionsnedsättning. Arbetet har till stor del skett i samarbete med övriga transportslag utifrån ett "hela-resan-perspektiv".

Riktlinjer för rastplatser är under utveckling. I Skåne har rastplatserna inventerats utifrån Boverkets föreskrifter om enkelt avhjälpna hinder.

Vägverket har medverkat i forsknings- och utvecklingsprojekt om navigeringshjälpmedel, akustiska ledfyror, taktila ytor, ledstråk, ljuskontraster, säkerhet och tillgänglighet för äldre och tillgänglighet för personer med kognitiv funktionsnedsättning.

Vägverket lyfter fram "Koll framåt" där ett prioriterat nät utvecklas för alla transportslag. Fordon, infrastruktur, information och biljettköp, system för ledsagning, system för uppföljning, bemötandefrågor etcetera ingår.

Sektorsarbetet i färdtjänstfrågan har pågått under några år, främst kring kvalitetsnivåer. Ett utbildningsmaterial för förare om bemötande i färdtjänsten är under utveckling.

Under 1998-2008 utbetalades statsbidrag på cirka 1319 miljoner kronor till trafikhuvudmän och kommuner där kravet var att de skulle satsa lika mycket själva. Bidraget har gått till fordon, terminaler, hållplatser, utbildning, informations- och betalsystem, gång- och cykelvägar, handikappliftar, hissar, samordningsinsatser med mera. En handbok togs fram 2004 för att underlätta att skriva ansökan.

På regionalnivå har det tagits fram checklistor, genomförts kartläggningar, inventeringar och program för att identifiera brister och problem i den fysiska väg- och gatumiljön i samband med kollektivtrafikresor. Olika reskedjor har studerats, brister och problemområden har identifierats.

Framtida inriktning/konkreta förslag

Vägverket ser följande som viktigt i framtiden:

- att fullfölja projektet "Koll framåt" för kollektivtrafikens långsiktiga utveckling.
- att ta fram ett bemötandematerial i färdtjänsten
- att mäta tillgängligheten i samarbete med övriga transportslag under 2009.

Vad ska prioriteras i framtiden?

Här sammanfattar vi vad sektorsmyndigheterna tycker är viktigt att prioritera i framtiden. Vi har delat upp synpunkterna i sex områden.

- Sektorsansvaret – framåt
- Samordnande, pådrivande och stödjande
- Samverkan
- Behovet av uppföljning
- Behovet av utveckling
- Förbättrade förutsättningar

Sektorsansvaret – framåt

När myndigheterna beskriver sitt fortsatta arbete så är deras utgångspunkt att de fortsättningsvis har ett sektorsansvar. Detta tas för självklart. Flera myndigheter påpekar att arbetet är väl etablerat och att deras arbete inte påverkas av att handlingsplanen löper ut 2010. I några fall framkommer synpunkter på att ansvaret och främst målen för arbetet bör bli tydligare. Tillgänglighetsfrågorna blir allt mer en integrerad del i myndigheternas arbete och förs vidare ut i sektorerna. Ett exempel är Arbetsmiljöverkets ambition att ta fram ett tillsynsstöd om funktionshinderperspektivet som inspektörerna kan använda för att förklara arbetsgivarens ansvar.

Samordnande, pådrivande och stödjande

De flesta myndigheter beskriver sitt arbete utifrån en tydlig samordnande, pådrivande och stödjande roll och ser utmaningar utanför myndighetens verksamhet. Här är tre exempel:

1. Post- och telestyrelsen kommer att öka sitt arbete med omvärldsanalys och bedriva nätverk med branschen.
2. Socialstyrelsen håller på att ta fram en skrift om funktionshinderperspektivet. Målgruppen är andra inblandade inom socialtjänsten samt hälso- och sjukvården.
3. Banverket identifierar hinder i sin roll som samordnare i fråga om att göra stationsmiljöerna tillgängliga. Ansvaret är splittrat och medel tas ur olika plånböcker. Det gör det inte lätt att skapa samsyn och ta ett helhetsgrepp.

Sektorsmyndigheterna pekar i många fall ut olika aktörer i sektorerna som viktiga för att nå en förbättring av tillgängligheten. Sjöfartsverket konstaterar exempelvis att få är inblandade inom sjöfartens kollektivtrafik och därför går det att driva frågorna genom direktkontakter.

Samverkan

Så gott som alla myndigheter beskriver att de samarbetar och samråder med olika verksamheter inom sina sektorer. Inom skolans område har Skolinspektionen och Specialpedagogiska skolmyndigheten inskrivet i sina instruktioner att de ska samverka med Skolverket för att nå de utbildnings- och handikappolitiska målen. Många myndigheter samarbetar också över sektorsgränserna och med andra sektorsmyndigheter. Samarbetet upplevs som givande och ska utvecklas. Två exempel på samverkan som gett resultat:

1. Kulturrådet ska trappa upp sitt arbete med att sprida information och kunskap om tillgänglighet till aktörer i sektorn. Behovet har kommit fram i dialog med aktörerna.
2. I samarbetet mellan de olika trafikslagen pågår diskussioner om att införa ett tillgänglighetsråd där alla trafikverk ska ingå.

Behovet av uppföljning

Så gott som alla sektorsmyndigheter betonar att det behövs bättre möjligheter att följa utvecklingen i sina respektive sektorer. Behovet av metoder och indikatorer är tydligt. Konsumentverket och Boverket framhåller betydelsen av att kunna mäta de samhällsekonomiskt positiva effekter som blir resultatet av tillgänglighetsarbetet.

Behovet av utveckling

Flera av myndigheterna utvecklar stödmaterial till befintliga krav. Boverket lyfter fram områden där regelverket kan förtydligas. Skolverket menar att det kan behövas krav på en viss nivå för tillgänglighet inför att nya skolor ska öppnas i befintliga byggnader. Konsumentverket lyfter fram standardiseringsarbete som en möjlighet att få in tillgänglighet och användbarhet inom olika områden.

Flera myndigheter anser att det behövs mer forskning och utvecklingsarbete inom området användbarhet och tillgänglighet.

Det finns en strävan att vidga tillgänglighetsperspektivet till bredare målgrupper än bara personer med funktionsnedsättning. Försäkringskassan har exempelvis samlat sitt sektorsarbete under en gemensam handlingsplan för mänskliga rättigheter. Kulturrådet ser en utmaning i att arbeta med tillgänglighetsperspektivet enligt synsättet design för alla.

Förbättrade förutsättningar

Konsumentverket anser att särskilda uppdrag där samarbete med andra är en utgångspunkt kan utveckla arbetet med sektorsansvaret. Skolverket önskar att någon får ett uppdrag att ta fram ett stödmaterial för dem som ska förbättra tillgängligheten i skolor.

Från särintressen till ett allmänt intresse

Två myndigheter önskar stöd i form av kompetens utifrån. Transportstyrelsen lyfter fram att specialkompetens krävs för att göra mätningar och följa utvecklingen i sektorn och att de försök som gjorts inte blivit tillräckligt bra. Konsumentverket framhåller att tillgänglighetsarbetet kan utvecklas om man får kontinuerligt stöd i att avgöra vilka tillgänglighetsfrågor som ska prioriteras.

Handisams analys

I följande avsnitt följer våra egna ställningstaganden och bedömningar. Avsnittet börjar med en bedömning kring hur sektorsmyndigheterna arbetat med sitt uppdrag. Sedan beskrivs hur vi ser på de framtida utmaningarna. Avslutningsvis följer våra rekommendationer till regeringen.

Våra bedömningar utgår ifrån vad sektorsmyndigheterna rapporterat. Handisams uppgift är att samordna. Analysen kompletteras därför med de erfarenheter och kunskaper denna roll har gett.

Hur är läget och hur har det gått?

Sektorsmyndigheterna garant för genomförande

Sektorsmyndigheternas rapportering visar att de tagit initiativ och genomfört en mängd betydelsefulla åtgärder. Rapporteringen visar också på ett samarbete inom och mellan sektorerna. Arbetet har lett till ökade kunskaper och insikter. Nya möjligheter uppstår och resultatet blir bättre när sektorsmyndigheterna arbetar tillsammans och driver på ut i sektorerna.

Varje samhällssektor har sin egen kultur och sina egna utmaningar. Samhället förändras ständigt och ger nya möjligheter. För personer med funktionsnedsättning kan också nya hinder uppstå. Handisam ser därför att sektorsmyndigheterna fungerar som en garant för att funktionshinderperspektivet finns med som en aspekt när verksamheter planeras och genomförs i de olika samhällssektorerna.

Handisam anser att systemet med sektorsmyndigheter har stor potential att utvecklas för att hantera nya utmaningar.

Att förändra tanke och handling tar tid

Processer för att förändra tanke och handling tar tid. Detta är tydligt inom handikappolitiken såväl som andra politikområden, exempelvis jämställdhets- och folkhälsopolitiken, där ett perspektiv ska genomsyra hela samhället.

Allt förändringsarbete är en utmaning. Det nya sättet att tänka ska matcha inarbetade rutiner och en vana att hantera frågor på ett visst sätt. I dagens politiska klimat efterfrågar politiker ofta snabba resultat. Samtidigt är det ett långsiktigt och komplext arbete att införliva ett politikområde som handikappolitiken i alla samhällssektorer. För att förena politikens krav på snabba resultat med ett långsiktigt arbete är det viktigt att ha mätbara mål under arbetets gång. Dels för att kunna utvärdera under arbetets gång och vid behov förändra/revidera mål och insatser. Dels för att kunna föra in nya mål till följd av förändringar i omvärlden.

Bristande genomslag för funktionshinderperspektivet

Sektorsmyndigheterna har arbetat sedan 2002. Handisam bedömer att funktionshinderperspektivet ännu inte fått det genomslag som eftersträvades. Detta gäller främst inom de traditionella välfärdsområdena som arbetsmarknad, arbetsliv, hälso- och sjukvård, socialtjänst, socialförsäkring och utbildning. Det förefaller som att inarbetade rutiner, synsätt och arbetssätt har varit svåra att förändra. En orsak kan vara att arbetet generellt inom dessa samhällssektorer är inriktat på att ge individer stöd.

För att genomföra funktionshinderperspektivet krävs att fokus flyttas från individen till de övergripande strukturerna. Detta är en förutsättning för ökad tillgänglighet och för att personer med funktionsnedsättning ska kunna vara delaktiga i samhällslivet. Att ge individuellt stöd ska vara ett komplement. I första hand ska generella lösningar som fungerar för så många som möjligt eftersträvas.

Inom området arbetsmarknad har andelen personer med funktionsnedsättning som har sysselsättning minskat från 67 procent år 2000 till 62 procent 2008. Hos dem som inte har en funktionsnedsättning är andelen med sysselsättning 77 procent. Andelen har i princip varit konstant sedan 2000⁵.

Inom utbildningsområdet ser vi inte att det finns ett självklart synsätt som utgår ifrån att elever med funktionsnedsättning ska inkluderas i skolan. Det finns tecken på att lösningar som segregerar ökar.

Inom området för elektronisk kommunikation har arbetet till stor del fokuserats på att ta fram särskilda lösningar för vissa grupper. Det generella arbetet har inte utvecklats i samma utsträckning.

Tillgänglighetsfrågorna en del av den ordinarie verksamheten

Inom områden för byggd miljö, kultur-, konsument- och transportfrågor, kan Handisam konstatera att tillgänglighetsfrågorna kommit att bli en viktig del av den ordinarie verksamheten.

Handlingsplanen har gällt under en lång tidsperiod. Sannolikt var upplevelsen i början att det fanns gott om tid. Förmodligen bidrog detta till den tröga starten. För att det politiskt ska kunna gå att visa att handlingsplanen har lett till resultat har fokus allt mer kommit att hamna på miniminivåer för personer med funktionsnedsättning. Ett exempel är att den ursprungliga ambitionen om att all kollektivtrafik skulle vara tillgänglig för så många som möjligt, som har ersatts med en strategi för att ta fram tillgängliga stråk i ett prioriterat trafiknät över landet. Ett annat exempel är undanröjandet av enkelt avhjälpna hinder i publika lokaler och på allmänna platser.

⁵ Funktionsnedsattas situation på arbetsmarknaden – 4:e kvartalet 2008, Statistiska Centralbyrån och Arbetsförmedlingen, 2009

Sektorsmyndigheternas rapporter vittnar om att det också pågår utvecklingsarbete i stor omfattning, och att det behövs mer arbete, forskning och nya grepp för att komma vidare. Att tillgänglighet och användbarhet bör ses som breda kvalitetsmål som fungerar för alla förefaller ha slagit igenom.

Ett generellt problem är att myndigheterna haft en otydlig målbild. Därför har det vid en analys varit svårt att se hur resultaten förhåller sig till målen. Det behövs en tydligare styrning med en utveckling mot mer uppföljningsbara mål.

Utmaningarna med förbättringsområden

Konventionen ger grunden för fortsatt arbete

FN:s nya konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning ger nya förutsättningar för politiken efter 2010. Svensk strävan och nationella resultat kommer att granskas utifrån ett internationellt perspektiv, till exempel av FN och inom ramen för det europeiska samarbetet.

Funktionshinderperspektivet passar väl in i hur konventionen är uppbyggd. Till skillnad från FN:s standardregler som utgår ifrån förutsättningarna för medicinsk vård och behandling, rehabilitering och habilitering, stöd och service inklusive hjälpmedel, börjar konventionen i andra änden. Fokus ligger på icke-diskriminering, inkludering i samhället, lika möjligheter och tillgänglighet samt att funktionsnedsättning ska betraktas som en del av den mänskliga mångfalden.

Regeringen har angett att konventionen tillsammans med uppföljning och utvärdering av den gällande handlingsplanen kommer att vara ett underlag för en ny handikappolitisk strategi efter 2010. Regeringen har också lyft fram att i det fortsatta politiska arbetet i Sverige, bör mångfaldsperspektivet ges en starkare betoning än det fått i konventionen.⁶

Sektorsmyndigheternas rapportering visar att det förhållningssätt regeringen slår an för framtiden är väl förankrat bland de flesta av myndigheterna. Rapporteringen visar också att sektorsansvaret för funktionshinderfrågor är en god grund att bygga vidare på.

Förutsättningarna för nya uppföljningsbara mål är goda

En annan utmaning är att kunna sätta tydligare mål för arbetet än vad som hittills varit möjlig.

Handisam har tillsammans med sektorsmyndigheterna sammanställt och utvecklat indikatorer på den handikappolitiska utvecklingen.

⁶ Regeringens proposition 2008/09:28, sidan 12 ff.

Arbetet handlar om att få ut så mycket fakta som möjligt från redan pågående statistikinsamling. Genom att skapa system för att fånga vilka som har funktionsnedsättning i återkommande undersökningar inom olika samhällsområden, kan jämförelser göras med övrig befolkning.

Ett annat fokus är att inkludera tillgänglighetsaspekter i generella undersökningar.

Socialstyrelsens arbete med att ta fram förslag på hur ett system kan konstrueras för att löpande beskriva levnadsförhållanden för personer med funktionsnedsättning kommer att slutrapporteras under 2009. Möjligheterna att kunna beskriva hur levnadsförhållandena förändras över tid kommer att komplettera indikatorerna.

Sammantaget gör Handisam bedömningen att inför kommande handikappolitiska mål och strategi kommer det vara lättare att slå fast uppföljningsbara mål.

Sektorsmyndigheternas samordning underlättar för kommunerna

En utmaning som flera av sektorsmyndigheterna börja ta till sig är att funktionshinderperspektivet överlappar de olika samhällssektorerna. Sektorsmyndigheterna täcker in de flesta samhällssektorerna och ska även till kommunerna vara samlande, stödjande och pådrivande.

Sektorsmyndigheterna har i många fall ansvar för normering, uppföljning, utvärdering och tillsyn inom sina respektive samhällssektorer. Genom samordning och samsyn kring krav och tillsyn kan sektorsmyndigheterna underlätta för kommunerna. Det är inte rimligt om olika företrädare från myndigheter i samma frågor kommer till olika resultat. En ökad tydlighet från myndigheterna gör det också lättare för kommunerna att i framtiden genomföra den nya konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning.

Sektorsmyndigheterna är en kanal för att hantera utmaningarna

Handisam har inlett ett arbete med en kontinuerlig omvärldsanalys som kompletterar bilden med framtida utmaningar. Den första rapporten publicerades i slutet av förra året.⁷

Sektorsmyndigheterna har byggt upp olika forum för samarbete inom sektorerna och över sektorsgränserna. Inom dessa uppbyggda kanaler kan nya utmaningar hanteras.

I de fall där det behövs nya samverkansformer och nya forum finns det med sektorsmyndigheterna en bas att bygga vidare på. Ett exempel

⁷ Omvärldsanalys - Trender, konsekvenser och utmaningar för handikappolitiken, Handisam, 2008, Handisams webbplats: http://www.handisam.se/Tpl/NormalPage_1589.aspx

där det finns utvecklingspotential är inom forskning och utveckling som lyfts fram av flera sektorsmyndigheter.

Normer för tillgänglighet har blivit allt vanligare, inte sällan till följd av EG-rätten. Tydligaste påverkan från EU finns inom transportområdet. Inom transportområdet verkar det som att det var först när kraven skärptes från EU som det började hända något. Den internationella utvecklingen kring normer och riktlinjer för tillgänglighet, exempelvis inom standardiseringen, är ett annat exempel där samverkan behövs. Sannolikt kommer behoven av mer internationellt harmoniserade krav bli tydliga när staternas insatser i enlighet med konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning börjar följas upp.

En utmaning är därför inom alla områden att i högre grad koppla myndigheternas föreskrifts- och normeringsarbete till den internationella utvecklingen om tillgänglighetskrav.

En framgångsfaktor är samordning. SIS, Swedish Standard Institute, arbetar för att etablera ett samordningsforum för standarder om användbarhet och tillgänglighet. Detta är en möjlighet för de sektorsmyndigheterna som arbetar med normer kring tillgänglighet.

Området för offentlig upphandling är ytterligare en utmaning där det är viktigt att myndigheterna samverkar. Det pågår europeiskt arbete med att ta fram standarder för upphandling inom området för tillgänglig informations- och kommunikationsteknik. Ett liknande arbete ska etableras för upphandling inom området för byggd miljö. Här hoppas Handisam på större engagemang från myndigheterna i allmänhet och från sektorsmyndigheterna i synnerhet.

Rekommendationer

1. Handisam rekommenderar regeringen att bygga den nya strategin för handikappolitiken på fortsatta sektorsansvar

De framtida utmaningarna med att genomföra konventionen passar väl in i det etablerade systemet med sektorsmyndigheter.

Sektorsmyndigheterna har etablerats som ett verktyg i strävan att genomföra funktionshinderperspektivet ut i samhällssektorerna. Oavsett uppfattning kring vilka effekter handlingsplanen gett, är det svårt att inte se fördelarna med att bygga den nya strategin för politiken på det redan etablerade sektorsarbetet.

2. Handisam rekommenderar regeringen att låta nästa strategi/handlingsplan gälla en kortare period

Arbetet med att genomföra dagens handlingsplan har gått trögt. Detta har berott på att det krävdes en tid för att etablera systemet. Nu finns det efter 2010 goda förutsättningar för att prioritera och skapa mer

uppföljningsbara mål. Om handlingsplanen sträcker sig över en kortare tid ökar trycket på att redovisa resultat och effekter.

Strategin bör tidsmässigt harmoniera med den fyraåriga rapporteringscykeln till FN om arbetet med konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning.

3. Handisam rekommenderar regeringen att ge uppdrag till Handisam och sektorsmyndigheterna för att förbereda den nya strategin redan under 2010

Handlingsplanen för handikappolitiken löper ut 2010. Myndighetsstrukturen kommer att förändras inom transportpolitiken och det finns liknande förslag inom kulturpolitiken. Inför nästa strategi kommer det att behöva slås fast vilka områden som ska prioriteras och hur detta ska styras. Det kan behövas nya samarbetsområden över sektorsgränserna och nya sektorsmyndigheter. Exempel på områden där det idag saknas sektorsansvar är högskoleområdet och rättväsendet.

Handisam föreslår att regeringen ger Handisam och sektorsmyndigheterna i uppdrag att förbereda en ny strategi under 2010. Inför detta arbete finns också en rad pågående utredningar att ta hänsyn till:

- Utredningen om aktiva åtgärder
- Tillgänglighet i diskrimineringslagstiftningen
- Statskontorets utredning om styrningen av handikappolitiken
- Delegationen för mänskliga rättigheter överlämnade i april sitt delbetänkande Främja, Skydda, Övervaka – FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning.
- Frågan om hur arbetet med mänskliga rättigheter ska fortgå och granskas kommer att slutrapporteras av Delegationen för mänskliga rättigheter under 2010.

4. Handisam rekommenderar regeringen att tydliggöra syftet med sektorsmyndigheternas arbete i förordningen 2001:526

Handisam ser redan nu ett behov av att komplettera den förordning, 2001:526, som slår fast att de statliga myndigheterna har ett ansvar för att genomföra handikappolitiken. Sektorsmyndigheterna har ett vidare uppdrag och ska enligt sina instruktioner även samla, stödja och driva på övriga berörda parter i de olika samhällssektorerna. Det förefaller dock som att vissa sektorsmyndigheter inte tolkat detta som sin uppgift. Därför anser Handisam att skrivningen också måste finnas med i förordningen. Genom detta blir det tydligt att funktionshinderperspektivet ska genomsyra arbetet ut i de olika samhällssektorerna.

Från särintressen till ett allmänt intresse

Ett annat problem rör tolkningen av begreppet tillgänglig verksamhet.

Om förordningen ändras bör det samtidigt klargöras att tillgänglig verksamhet vid sidan av tillgängliga lokaler, information och kommunikation även omfattar tillgänglig service och ett arbetsgivaransvar. Det vore lämpligt att ersätta ordet verksamhet med service och föra in en beskrivning av arbetsgivaransvaret.

Förslagen på ändringar i förordningen skulle göra det möjligt för Handisam att formulera ännu tydligare riktlinjer för en tillgänglig statsförvaltning.

Bilagor

De respektive myndigheternas rapporter finns att ladda ned på följande länk på Handisams webbplats.

www.handisam.se/sektorsrapporter

Bilaga 1.Handledning från Handisam

För att underlätta redovisningen av uppdraget bifogas en handledning. Den består av en rad frågor och kan användas som ett stöd i redovisningen.

Syftet med redovisningen är vi ska få en heltäckande bild av arbetet med sektorsansvaret från det att myndigheterna fick ansvaret fram till idag. Därför ber vi er tänka på att beskriva hur arbetet sett ut, utvecklats och ser ut idag.

Redovisning och analys av arbetet, insatser och mål

Sektorsansvaret

Arbetet med sektorsansvaret har organiserats på olika sätt inom myndigheterna. För att få en samlad bild vill vi ha en redogörelse för hur ni organiserat arbetet internt.

- Hur har ansvaret och det operativa arbetet med sektorsansvaret organiserats?
- Hur har arbetet förändrats och utvecklats under åren?
- Vilka faktorer har påverkat arbetets organisation och vilka framgångsfaktorer har ni sett i ert sätt att organisera arbetet?
- Vilka insatser har genomförts för att tydliggöra sektorsansvaret internt inom myndigheten?
- Vilka arbetssätt och rutiner på myndigheten har förändrats i och med sektorsansvaret?

En del i sektorsansvaret är att vara samlande, stödjande och pådrivande gentemot övriga aktörer inom sektorn. Vi vill att ni redogör för hur ert arbete ser ut samt hur det utvecklats och förändrats över tid .

- Hur sker samarbete och kommunikation med aktörer inom sektorn och hur har det utvecklats under åren?

Samarbetet med handikapprörelsen

Vi vill veta hur samarbetet med handikapprörelsen har organiserats och utvecklats.

- Har ni utsett ett samrådsorgan med handikapprörelsen och vilka deltar i detta samråd?
- Hur har samrådet påverkat genomförandet och utvecklingen av sektorsarbetet?

Från särintressen till ett allmänt intresse

Samordning och stöd

Handisam har en samordnande och stödjande roll gentemot sektorsmyndigheterna.

- Hur har samordningen fungerat?
- Hur har stödet fungerat? Har ni fått det stöd som ni efterfrågat?

Insatser och resultat

Arbetet med sektorsansvaret skiljer sig beroende på verksamhetens och sektorns förutsättningar. Vi vill att ni redogör för ert arbete.

- Vilka insatser har gjorts i anslutning till sektorsansvaret?
- Vilka resultat har uppnåtts med insatserna?

Etappmålen

Utifrån varje sektors förutsättningar har myndigheterna tagit fram etappmål för arbetet mot de handikappolitiska målen. Vi vill veta hur ni ser på etappmålen, hur arbetet har fungerat samt hur ni följt upp arbetet över tid. Om ni arbetat mot mål som inte är etappmål, redogör även för dessa utifrån frågorna.

- Vilka är era etappmål och hur har de reviderats och utvecklats över tid?
- Är etappmålen uppfyllda? (Redogör för varje mål)
- Hur har etappmålen följts upp?
- Hur har arbetet med etappmål fungerat?
- Är etappmålen aktuella eller bör de utvecklas?

Arbetet framåt

Vi vill få en heltäckande bild av de planer och idéer som ni har för det fortsatta arbetet och hur det kan förbättras och utvecklas.

- Vilka planer och idéer har ni för det fortsatta arbetet med sektorsansvaret?
- Hur ser förutsättningarna ut för ert arbete inom er sektor och vilka är de största utmaningarna och möjligheterna under de närmaste fem åren?
- Hur kan förutsättningarna förbättras och arbetet med sektorsansvaret utvecklas?
- Hur ser ni på uppföljningen av den handikappolitiska utvecklingen inom er sektor och hur kan den utvecklas?
- Hur kan samordningen och stödet från Handisam utvecklas?

Bilaga 2. Uppdraget från regeringen

Uppdrag inom det särskilda ansvaret som sektorsmyndighet inom handikappolitiken

Regeringens beslut

Genom sitt särskilda ansvar som sektorsmyndigheter inom ramen för handikappolitiken ger regeringen Konsumentverket, Vägverket, Boverket, Banverket, Arbetsmiljöverket, Arbetsförmedlingen, Luftfartsstyrelsen, Sjöfartsverket, Försäkringskassan, Socialstyrelsen, Statens kulturråd, Riksantikvarieämbetet, Post- och telestyrelsen och Statens skolverk i uppdrag, efter nära samråd med Myndigheten för handikappolitisk samordning, Handisam i uppdrag att

- lämna en redovisning av de insatser som genomförts inom den sektor respektive myndighet omfattar,
- att beskriva utvecklingen inom respektive myndighets sektorsansvar och därvid särskilt beakta resultatet av uppsatta mål och etappmål, samt
- göra en bedömning av fortsatt behov och prioriteringar av insatser på området.

Regeringen ger också Handisam ett särskilt uppdrag att samordna och sammanställa sektorsmyndigheternas rapporter samt göra en samlad analys av de redovisade resultaten i förhållande till de handikappolitiska målen.

Sektorsmyndigheterna ska rapportera till regeringen senast 31 mars 2009.

Handisam ska tillställa regeringen sin samlade redovisning och analys senast 1 juli 2009.

Bakgrund

I och med 1989 års handikapputredning och den nationella handlingsplanen för handikappolitiken som antogs av riksdagen 2000, så har politiken tydligt förskjutits från ett vård- och omsorgsperspektiv till ett medborgarperspektiv. Samhället ska utformas så att människor med funktionsnedsättning ska ha möjlighet att ta del av samma rättigheter som andra samt ha lika möjligheter och skyldigheter att bidra till samhällets utveckling.

Ansvaret för att genomföra de mål som finns formulerade i den nationella handlingsplanen för handikappolitiken vilar på alla politiska sakområden. För att underlätta samordningen av arbetet inom Regeringskansliet finns en särskild samordningsfunktion. Viktiga styrinstrument i genomförandet av handikappolitiken är olika föreskrifter, regleringsbrev, instruktioner och särskilda uppdrag till statliga myndigheter. Däribland ligger det särskilda ansvaret på 14 myndigheter att utgöra så kallade sektorsmyndigheter och i den rollen ta ansvar

Från särintressen till ett allmänt intresse

för att stimulera och samordna det handikappolitiska arbetet inom sina respektive sektorer. Detta ansvar innebär bland annat att främja arbetet för tillgänglighet för personer med funktionsnedsättning.

Myndigheten för handikappolitisk samordning (Handisam), som bildades 2006, har en central funktion i genomförandet och uppföljningen av handikappolitiken.

I den nationella handlingsplanen för handikappolitiken framgår att regeringen ska lämna en skrivelse till riksdagen vart tredje år. Den senaste skrivelsen lämnades i mars 2006.

Regeringen avser nu att ta fram ytterligare en skrivelse till riksdagen. Skrivelsen kommer denna gång vara en del i utvärderingen av målen i den nationella handlingsplanen vilka är tidssatta till år 2010. För detta ändamål ger regeringen samtliga sektorsmyndigheter ett särskilt uppdrag. Uppdraget omfattar en redovisning av gjorda insatser under hela ansvarsperioden.

Handisam får också ett särskilt uppdrag att stödja sektorsmyndigheterna i deras redovisning och att sammanställa de 14 sektorsmyndigheternas rapporter till en sammanhållen redovisning och analys utifrån de handikappolitiska målen.

På regeringens vägnar

Maria Larsson

Malin Ekman Aldén

Likalydande till

Myndigheten för handikappolitisk samordning, Hanisam
Konsumentverket
Vägverket
Boverket
Banverket
Arbetsmiljöverket
Arbetsförmedlingen
Luftfartsstyrelsen
Sjöfartsverket
Försäkringskassan
Socialstyrelsen
Statens kulturråd
Riksantikvarieämbetet
Post- och telestyrelsen

Från särintressen till ett allmänt intresse

Från särintressen till ett allmänt intresse

Handisam analyserar och sammanställer arbetet hos de 14 myndigheter som har ett särskilt sektorsansvar för frågor om funktionshinderfrågor. Hur har sektorsmyndigheternas arbete fortlöpt? Vad har hänt? Vad vill myndigheterna prioritera framöver? Handisam anser att mycket har hänt men att det också finns förbättringsområden. Systemet med sektorsmyndigheter har stor potential för att hantera nya utmaningar. Handisams rekommendation är att bygga på ett fortsatt sektorsansvar när den gällande handlingsplanen har utvärderats och en ny handikappolitisk strategi ska formuleras. Den nya strategin bör sträcka sig över en kortare period än de tio år som nuvarande plan gäller. Handisam och sektorsmyndigheterna bör av regeringen få i uppdrag att förbereda en strategi.

Handisam
Arenavägen 63
121 77 Johanneshov
E-post info@handisam.se
Telefon 08-600 84 00
Fax 08-600 84 99
Handisam Serie A 2009:07